

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Andra Kammaren. Nr 27.

Fredagen den 1 april.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att häradshöfding *K. Staaff* på grund af sjukdom (gastroenteritis) är nödgad att under närmaste dagar intaga sängen intygar på heder och samvete

Stockholm den 1 april 1910.

John Sjöqvist,

Med. doktor, Docent vid Karol. Institut.

§ 2.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner: angående pension å allmänna indragningsstaten åt sergeanten af första klassen vid Norrbottens regemente Bernhard Söderholm; och angående pension å allmänna indragningsstaten för tygarbetaren vid Karlsborgs tygstation Johan Fredrik Johansson.

Dessa propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till bevillningsutskottet propositionen med förslag till förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt.

Till statsutskottet öfverlämnades härpå propositionen angående omorganisation af navigationsskolorna.

Vidare remitterades till bankoutskottet propositionerna:

angående ny pensionsstat för daglönare vid marinen; och

angående delaktighet i småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt för lärare och lärarinnor vid lotsbarnskolor.

Slutligen hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte hufvudtitel till anskaffning och anordnande af hissar i flottans sjukhus i Karlskrona m. m.

§ 4.

Härefter föredrogos hvar efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid:

herr *Christiernsons* motion, nr 260, herr *Blombergs m. fl.* motion, nr 261, herr *Åkermans* motion, nr 262, herr *Petterssons* i Södertälje motion, nr 263, och herr *Jönssons* i Slätåker motion, nr 264, till lagutskottet;

herr *Olaussons* motion, nr 265, till bevillningsutskottet;

herr *Byströms* motion, nr 266, till lagutskottet; samt

herrar *Broomés* i Bårslöf och *Forsslings* motion, nr 267, till statsutskottet.

§ 5.

Vidare föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda lagutskottets utlåtanden nr 32—34.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,11 e. m.

In fidem

Per Cronwall.

Lördagen den 2 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Lindström* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående anslag för anordnande af undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater;

angående användningen af ett anslag till bekostande af elevernas vid blindinstitutet å Tomtebodas ferieresor till och från hemorten;

angående ändring i bestämmelser rörande tillämpning å personalen vid marinintendenturkåren af grunderna för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar; samt

angående befrielse för underofficeren af 2:a graden vid maskiniststaten Carl Theodor Samuel Spartan från ådömd ersättnings-skyldighet.

De kungliga propositionerna bordlades på begäran.

§ 2.

Härefter yttrade

Herr talmannen: Med anledning af det uppdrag, som kamrarna tilldelat sina talmän, nämligen att till Deras Majestäter Konungen och Drottningen samt Kronprinsparet framföra kamrarnas lyckönskningar i anledning af prinsessan Ingrid's födelse, hafva talmännen afsänt telegram till Deras Majestäter Konungen och Drottningen. Till Kronprinsparet hafva vi ännu icke kunnat vara i tillfälle att framföra lyckönskningar på grund af Hans Kungl. Höghet Kronprinsens opasslighet.

Från Hans Majestät Konungen har ingått följande telegram:

»Cap Martin den 1/4. Riksdagens talmän Lundeberg, Swartling, Stockholm. Framför mitt varma tack för vänligt uttalade känslor.

Gustaf.»

Från Hennes Majestät Drottningen har kommit följande telegram:

»Anacapri den $\frac{1}{4}$. Riksdagens talmän, Stockholm. Mottagen och framfören till kamrarna mitt varma tack för vänliga lyckönskningarna vid en kär sondotters födelse.

Victoria.»

§ 3.

I enlighet med därom den 29 nästlidne mars fattadt beslut företogs nu val af elfva ledamöter i Riksdagens särskilda utskott nr 2.

Därvid aflämnades 102 godkända valsedlar med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet», 81 godkända valsedlar med partibeteckningen »Landtmännen» och 36 godkända valsedlar med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen».

Af de med beteckningen »Liberala samlingspartiet» utmärkta valsedlarna upptogo 76 namnen *Schotte*, *Larsson* i Klagstorp, *Wijk*, *Fürst* och *Sandström* i nu nämnd ordning, 23 namnet *Åkerman* och 3 namnet *Sandström*.

Vid bestämmandet af ordningen mellan namnen inom denna partigrupp upptogos till en början såsom första och andra namn respektive herrar *Schotte* och *Larsson* i Klagstorp, hvilka uppförts såsom första och andra namn å 76 valsedlar eller mer än $\frac{2}{3}$ af gruppens rösttal.

För afgörande af ordningen mellan öfriga namn företogs sammanräkningar enligt 2 § 2 mom. i stadgan om val till Riksdagens utskott.

Den första af dessa sammanräkningar, vid hvilken en hvar af valsedlarna med namnen *Schotte*, *Larsson* i Klagstorp, *Wijk*, *Fürst* och *Sandström* beräknades såsom tredjedels röst och en hvar af öfriga valsedlar såsom hel röst, utföll så, att

herr <i>Wijk</i>	erhöll	$25 \frac{1}{3}$	röster	
» <i>Fürst</i>	»	$25 \frac{1}{3}$	»	
» <i>Sandström</i>	»	$28 \frac{1}{3}$	»	och
» <i>Åkerman</i>	»	23	»	

På grund häraf uppfördes herr *Sandström* såsom »Liberala samlingspartiets» tredje namn.

Vid den andra sammanräkningen beräknades valsedlarna med namnen *Schotte*, *Larsson* i Klagstorp, *Wijk*, *Fürst* och *Sandström* en hvar såsom fjärdedels röst samt valsedlarna med namnet *Åkerman* en hvar såsom hel röst. Sammanräkningen utvisade att

herr Wijk	erhållit	19	röster	
» Fürst	»	19	»	samt
» Åkerman	»	23	»	

Herr *Åkerman* tilldelades alltså det fjärde rummet inom parti-gruppen.

För besättande af det femte rummet företogs lottning mellan herrar *Wijk* och *Fürst*, hvilka båda erhållit 19 röster; och föll lotten därvid å den förstnämnde, som alltså uppfördes i femte rummet.

Härefter bestämdes ordningen mellan namnen inom gruppen »Landmännen», och som gruppens valedlar samtliga upptogo

såsom första namn	friherre	<i>Fleetwood</i> ,
» andra	»	herr <i>Pettersson</i> i Bjälbo,
» tredje	»	» <i>Jönsson</i> i Slätåker, och
» fjärde	»	» <i>Anderson</i> i Arvika,

blefvo herrar friherre *Fleetwood*, *Pettersson* i Bjälbo, *Jönsson* i Slätåker och *Anderson* i Arvika i nu angifven ordning uppförda såsom gruppens namn.

De med »Socialdemokratiska gruppen» betecknade valedlarna upptogo samtliga

såsom första namn	herr	<i>Lindqvist</i> , och
» andra	»	» <i>Persson</i> i Malmö.

På grund häraf blef ordningen mellan namnen å sistnämnda grupps valedlar bestämd på sätt här ofvan angifvits.

Vid härefter företagen fördelning af platserna mellan de olika grupperna tillfölla dessa följande personer:

herr	<i>Schotte</i> ,
friherre	<i>Fleetwood</i> ,
herr	<i>Larsson</i> i Klagstorp,
»	<i>Pettersson</i> i Bjälbo,
»	<i>Lindqvist</i> ,
»	<i>Sandström</i> ,
»	<i>Jönsson</i> i Slätåker,
»	<i>Åkerman</i> ,
»	<i>Wijk</i> ,
»	<i>Anderson</i> i Arvika, och
»	<i>Persson</i> i Malmö.

De vid platsfördelningen förda anteckningarna hade följande utseende:

Platsfördelning vid val af elfva ledamöter i särskilda utskottet nr 2.

Parti- beteckning	P l a t s n u m m e r											
	1:a plats	2:a plats	3:e plats	4:e plats	5:e plats	6:e plats						
	Rösttal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal						
Liberala samlings- partiet	102	2	51	—	51	3	34	—	34	—	34	
Gruppen »Landt- männen»	81	—	81	2	40 ¹ / ₂	—	40 ¹ / ₂	3	27	—	27	
Socialdemokratiska gruppen	36	—	36	—	36	—	36	—	36	—	2	18
Parti- beteckning	7:e plats	8:e plats	9:e plats	10:e plats	11:e plats							
	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal							
Liberala samlingspartiet...	4	25 ¹ / ₄	—	25 ¹ / ₂	5	20 ² / ₅	6	17	—	17		
Gruppen »Landtmännen»	—	27	4	20 ¹ / ₄	—	20 ¹ / ₄	—	20 ¹ / ₄	5	16 ¹ / ₅		
Social demokratiska grup- pen	—	18	—	18	—	18	—	18	—	18		

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående det i föregående para-
graf omförmälda val.

§ 5.

Herr statsrådet *Nylander* aflämnade Kungl. Maj:ts proposi-
tioner:

angående upplåtande af ett till förra mönsterskrifvarbostället
Jädra nr 3 och 4 i Uppsala län hörande område;

angående upplåtande af en lägenhet från förra kvartermästar-
bostället Öster Ullålfva nr 3 Norrgården i Östergötlands län;

angående upplåtande af lägenheter från förra löjtnantsbostället Klef nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

angående upplåtande af områden från förra kompanichefsbostället Virke nr 1, 4, 8 och 10 i Malmöhus län;

angående upplåtande af en lägenhet från förra trumpetarbostället Ljuna nr 1 Stora Mellangården i Östergötlands län, och

angående upplåtande af områden från förra trumpetarboställena Rällinge nr 1 och 2 jämte Rällinge nr 3, en utjord, i Södermanlands län.

Förenämnda propositioner blefvo lagda på bordet.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till Hans excellens herr statsministern Lindman, som yttrade:

Herr talman, mina herrar! Med anledning af herr Lindhagens interpellation angående tvenne af norrlandskommitténs och reservanters till densamma förslag, nämligen angående expropriation af bolagsjord för den jordlösa befolkningen och angående vissa ändringar i flottningsstadgan, får jag anföra, beträffande *den förstnämnda frågan*, att kommitténs förslag afsåg att kunna i sådana kommuner inom Norrland och Dalarne, där efterfrågan på odlingslägenheter yppas, genom frivillig öfverenskommelse eller i nödfall genom expropriation öfverföra sådana lägenheter från i trävaruindustriens ägo befintliga marker till de kommissioner, som skulle inrättas i hvarje län. Kommissionerna skulle sedan i sin ordning försälja odlingsmarken till lämpliga odlare mot ersättning för själfva förvärfvet af marken, men med undantag för kostnader för expropriationsnämnd, hvilka kostnader skulle, där de ej i vissa fall kunde åläggas den som förklarades skyldig afstå jorden, betalas af staten.

Jordbrukskommissionerna skulle hafva vid sin sida en jordbrukskommitté i hvarje särskild kommun. Vidare innehöll lagförslaget att utom odlingsmark, som skulle tagas i anspråk för de sålunda uppkommande jordbrukslägenheterna, skulle hvar och en dylik lägenhet, som lämpade sig för drifvande af själfständigt jordbruk, därjämte tilläggas skogsområde till husbehof i enlighet med bestämmelserna i den af kommittén föreslagna egostyckningslagen. Beträffande lösen för mark vid expropriationen var stadgadt, att sådant skulle bestämmas efter hvad jord af lika godhet och beskaffenhet i orten i allmänhet gäller.

Emot kommitténs betänkande i denna del var reservation afgifven af bland andra herr Lindhagen, och jag förmodar, att det är denna, som interpellanten syftar på.

Herr Lindhagens förslag gick ut på, att expropriationsrätten skulle vara mycket vidsträcktare och omfatta utom odlingsmark äfven såväl redan färdiga bondelägenheter, d. v. s. den redan uppbrutna

Svar å interpellation.

Svar å interpellation.
(Forts.) inägojorden med åbyggnader, husbehofsskog, odlingsmark och bete, som äfven inägor, husbehofsskog, odlingsmark och bete, som erfordras för att komplettera sådana jordbrukslägenheter, hvilka i enlighet med den då gällande ägostyckningslagen blifvit utstyckade på ett ur jordbrukssynpunkt otillfredsställande sätt.

Beträffande ersättningen för den mark, som skulle afstås, skilde sig äfven herr Lindhagen rätt väsentligt från kommittén därutinnan, att herr Lindhagen endast ville medgifva att vid uppskattning af inägor och skogsmark i allmänhet ej finge tagas hänsyn till deras värde för jordbruksändamål, utan endast till hvad de kunde anses vara värda såsom skogsmark. Därjämte ville herr Lindhagen, att vid bestämmande af lösen för såväl inägor och skogsmark som åbyggnader jämväl skäligt afseende skulle fästas vid de utgifter eller kostnader, ägaren i verkligheten kunde antagas hafva fått vidkännas för desammas förvärfvande.

Öfver norrlandskommitténs förslag ha Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs och de norrländska länen afgifvit yttrande 1905, samtidigt som öfver kommitténs öfriga förslag.

Af dessa sistnämnda hafva flera ledt till resultat genom lagstiftning, så beträffande den s. k. förbudslagen, ägostyckningslagen, och under förlidet år beträffande arrende- och vanhäfdslagarna, hvilka lagars genomförande måste föregå kommitténs expropriationslag. I förbigående vill jag äfven erinra om, att genom kungl. kungörelsen af den 18 juni 1909 angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i de sex nordligaste länen möjlighet beredts hugade personer att erhålla odlingslägenheter å viss kronans jord.

Slutligen får jag erinra därom, att Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté för att verkställa en revision af expropriationslagstiftningen, och torde densamma, enligt hvad jag inhämtat, komma att aflåta sitt betänkande innevarande sommar. Det är helt naturligt att man afvaktar detta betänkande för att erfara, hvilka generella förslag denna kommitté kan komma att göra, innan man griper sig an med en specialfråga af den ömtaliga och grannliga natur som den, hvarom interpellanten i denna del talat.

Den andra delen af herr Lindhagens interpellation utmynnar i följande spörsmål:

Kan det emotses, att regeringen ämnar kraftigt påskynda den af norrlandskommittén likaledes väckta frågan om ändring i flottningsstadgan i syfte att gentemot missbruk af dem, som äga makt öfver flottlederna, dels tillvarataga ännu skogsägande bönders rätt att kunna tillgodogöra sig sin skogsafkastning och dels skydda bönder, bolagsarrendatorer, torpare m. fl. från skadegörelse å deras odlade ägor invid flottleder genom hänsynslösheter vid uppdämning eller framsläppande af flottningstvatten, och när kan ett förslag härom väntas kunna blifva framlagdt för Riksdagen?

Öfver kommitténs förslag till ändringar i flottningsstadgan yttrade sig under år 1905 Kungl. Maj:ts befallningshafvande i rikets samtliga län, kammarkollegium och domänstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Myndigheterna hafva i allmänhet ställt sig välvilligt gent emot de föreslagna ändringarna, ehuru väl anmärkningar mot vissa punkter i förslaget ingalunda saknats.

Sedermera har flottningschefsföreningen — bestående af flottningscheferna vid rikets större flottleder — uti en till Kungl. Maj:t ställd skrift af den 14 mars 1907 uttalat sig öfver norrlandskommitténs förevarande förslag och därvid framställt åtskilliga anmärkningar mot detsamma samt tillika sökt påvisa vissa af kommittén icke framhållna olägenheter, som erfarenheten skulle ha gifvit vid handen vid tillämpningen af nu gällande flottningsförfattningar.

Öfver detta förslag hafva yttranden afgifvits af samtliga öfverjägmästare och flera jägmästare i Norrland och Dalarne, statens flottledsingenjör och domänstyrelsen. Åtskilliga af flottningschefsföreningens anmärkningar och förslag hafva ansetts beaktansvärda. Jämte det domänstyrelsen uti sitt sistberörda underdåniga utlåtande, dagtecknad den 27 maj 1909, yttrat sig öfver flottningschefsföreningens framställning, har domänstyrelsen underkastat gällande flottningsförfattningar en mera omfattande granskning och framkommit med flera nya uppslag af intresse. Så t. ex. bildandet af s. k. älfkassor, afsedda för reparationer och underhåll af flottledsbyggnader, anställande af flottledsinspektörer m. m. Domänstyrelsen har emellertid ej utarbetat något förslag till ändring i gällande författningar.

Den 6 juli 1909 infordrade därefter Kungl. Maj:t ånyo yttranden i ärendet af Kungl. Maj:ts samtliga befallningshafvande, och hafva hittills svar inkommit från 16. Annu saknas yttranden från Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Uppsala, Gottlands, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

De föreliggande förslagen till ändringar i flottningsförfattningarna äro af den omfattning och vikt, att de sannolikt föranleda en fullständig omarbetning af gällande lagstiftning i ämnet. Yrkanden i sådan riktning hafva ock från flera håll framkommit, bland annat från domänstyrelsen.

Norrlandskommittén har vid afgifvande af sitt förslag till ändringar i flottningsstadgan haft till ögonmärke att befrämja landtbefolkningens intressen gent emot flottningsföreningarna. Flottningschefsföreningen och äfven domänstyrelsen hafva emellertid sett saken jämväl ur andra synpunkter. Gifvet är, att vid en omarbetning af gällande bestämmelser om flottning, där så olika intressen stå emot hvarandra, en såvidt möjligt allsidig utredning först måste förebringas.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Af den lämnade redogörelsen framgår, att en sådan utredning snart synes föreligga.

Arbetet med en revision af gällande författningar angående flottning, som i anledning af de sålunda framkomna yttrandena och förslagen kan finnas erforderlig, kommer gifvetvis att af regeringen upptagas snarast möjligt, men gifvet är, att en dylik omarbetning af dessa författningar kräfver tid.

Så snart de nödiga förutsättningarna föreligga kommer ärendet att af regeringen upptagas till behandling.

Vidare anförde

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag ber att få tacka för det benägna svar, herr statsministern gifvit å denna interpellation. Nu är det emellertid uppenbart, att herr statsministern med den förmåga eller skicklighet, som han i detta afseende utvecklar, när politiska förhållanden kräfva det, har kringgått själfva saken och helt och hållet hållit sig till formella synpunkter, och det blir då svårt för mig att ingå i någon slags kritik af herr statsministerns sakliga uppfattning i ärendet, då jag icke fått veta densamma. Interpellationens hufvudsyfte var emellertid att få veta, huruvida regeringen icke anser detta vara en särdeles brådskande sak, och att man därför bör lägga sig vinn om att få fram den så fort som möjligt. Det är missförhållanden, som rådt sedan långt tillbaka och föranledde senast Riksdagens skrifvelse år 1901, och nu hafva vi 1910. Under den tiden har det hänt mycket beträffande de frågor, som här ligga före, och det är denna energi, som herr statsministern speciellt äger, att drifva fram saker på riksdagen när han vill, som jag skulle vara mycket glad, eller, rättare sagdt, den befolkning, som lider af missförhållandena, skulle vara glad öfver att hafva kommit i åtnjutande af äfven på detta område.

Nu är det så, att under de senaste landstingsmannavalen och tiden närmast förut har det tagits så mycket jord från bönderna, att de böra just ej vidare ha så mycket kvar. Såsom ett bidrag att återgifva dem något af denna jord har norrlandskommitténs inlägg i den i mom. 1:o af interpellationen anmärkta frågan en viss betydelse. Kommittén framhöll, att det icke var nog med den lagstiftning, som redan föranledt åtskilliga beslut af Riksdagen — ehuru dessa beslut egentligen icke fått afsedd betydelse, emedan själfva lagförslagens syfte i väsentliga delar blifvit ineffektivt. Men kommittén menar, att man måste gå vidare och särskildt tillse, att af de stora bolagsdomäner, som på sin tid tagits från bönderna, någon del kunde återgivas dem genom eventuella expropriationsåtgärder. Norrlandskommitténs förslag i detta afseende gick ut på, att odlingsbar mark skulle få utbrytas för nya jordbruk, och det var hela majoriteten af 8 ledamöter ense om, af dessa äfven representanter från Första kammaren.

Dåssutom hade jag jämte andra reservanter yrkat, att äfven in-*Svar å inter-*
ägojord skulle få utbrytas genom expropriation. Och det är icke *pellation.*
så, som herr Lindman framställde det, att jag syftade på min
reservation med denna interpellation, utan på norrlandskommitté-
téns förslag i dess helhet och främst majoritetens.
(Forts.)

Nu var ju herr statsministern själf medlem af kommittén och skiljaktig i denna punkt; och man ju kan hafva olika meningar om den saken. Men herr statsministern framhöll i sin reservation alldeles särskildt, att han mot hela denna expropriationslagstiftning måste af vissa skäl reagera, och det är ju många flera än han, som göra det; ty det gäller här en intressefråga. Det är ju klart, att de hvilkas intressen icke gagnas utaf saken, icke kunna godvilligt vara med på den, och de, som hafva gagn af saken, äro lifvade för densamma. Det är historiens vanliga lärdom. Emellertid framhöll herr statsministern jämte medreservanter Kempe och Classon, att om man skulle inlåta sig på en sådan expropriationslagstiftning, som kommittén tänkt sig, skulle man fästa sig vid den grundsatsen, att »en hvar, som icke odlar sin mark, skall vara skyldig att afstå densamma åt den, som vill odla, men eljest saknar tillfälle därtill.» Detta är en riktig sats, men på den har just norrlandskommittén byggt. Ty dess utredning visar i detta fall — särskildt skulle jag kunna taga exempel från Helsingland, som ju herr statsministern känner till — hurusom sockenombuden gemenligen svarat: bönderna odla på somliga ställen mera och på andra ställen mindre, men de göra som bönder alltid göra, de lägga spadtag till spadtag, och då blir det nyodlingar; men bolagen odla icke alls eller högst obetydligt. Och det ligger också i sakens natur, ty de ha förvärfvat egendomarna för annat ändamål än för att drifva jordbruk. Detta intresserar dem icke i annan mån, än då det är fråga om de hemman, som bolagens tjänstemän själfva sköta för nöjes skull och som de kunna sköta nog så bra. Men i öfrigt intresserar som sagdt icke jordbruket bolagen, och det skulle också vara oekonomiskt för dem att verkställa nyodlingar.

Just den omnämnda utredningen visar, att en hel del hemman, som äro afsedda att hysa en jordbrukande befolkning, besittes, såsom herr statsministern yttrade i sin reservation, af ägare, som icke odla sin mark. Därför böra också dessa ägare, i öfvensstämmelse med herr statsministerns egna premisser, vara skyldiga att afstå mark åt dem, som vilja odla densamma, men sakna tillfälle därtill. Det är den stora fråga, som man förr eller senare måste komma in på.

Det ligger som sagdt i sakens natur, att herr statsministern fortfarande hyser obenägenhet för saken, och jag förstår hans synpunkter mycket väl. Jag tror för öfrigt, att den nuvarande regeringen har samma uppfattning af frågan som alla förutvarande regeringar haft, och jag befarar därför, att man, med hänsyn till

Svar å interpellation.
(Forts.)

de formella synpunkter, som herr statsministern anförde och i betraktande af den hänvisning han gaf till resultatet af den nu sittande expropriationskommitténs arbete, får uppfatta det nu afgifna svaret, hvori herr statsministern undvek att nämna något om realiteterna och undvek att framhålla deras stora innebörd, såsom slutakten af det drama, som heter norrlandslagstiftningen, hvilken kördes fram under stora förhoppningar, men nu ligger hufvudsakligen i ruiner. Frågan får därför naturligtvis tagas upp på andra tider och af andra generationer. Den kommer i alla fall att lösas, och den måste lösas i den riktning norrlandskommittén utpekad och långt därutöfver en gång i tiden.

Riksdagen aflåter den ena skrifvelsen efter den andra berörande emigrationen; det talas ideligen därom, men man bör förstå, att det aldrig går att bota de sociala missförhållanden, som ligga bakom det hela, genom palliativ. Det är icke värdt, att man försöker det, utan man måste taga det stora steget, man måste gå öfver Rubicon, man måste vidtaga grundliga reformer, taga tjuren vid hornen, som det heter, men detta är icke möjligt att förmå statsmakterna till för närvarande. De representera i stort sedt icke den befolkning, som lider mest under förhållandena.

Det svar herr statsministern gifvit kan jag sålunda mycket väl förstå, men det är hopplöst, det innefattar en slutakt i hela norrlandsfrågan, och vi kunna så gärna skrinlägga denna i dess dystra graf.

Jag ville blott tillägga, att då herr statsministern anmärkte, att man borde afvakta expropriationskommitténs betänkande, så är ju detta en invändning, som kan synas ha ett visst fog för sig. Men det förhåller sig på det sättet, att den kommittén fick åt sig öfverlätna vissa framställningar angående utvidgning af expropriationsinstitutet, hvilka gjordes från Riksdagen och från andra håll. Ibland allt det, som remitterades till kommittén, fanns emellertid icke norrlandskommitténs utlåtande, hvilket rör en särskild redan utredd fråga, hvadan det icke, efter hvad jag nyss inhämtat af expropriationskommitténs ordförande, i dess betänkande kommer att stå ett ord om det, som innefattas i norrlandskommitténs betänkande. Att hänvisa till denna kommitté är därför snarare att haka sig fast vid ett halmstrå för att undgå saken än att göra ett reellt inlägg i den fråga det här gäller.

Vi komma så till frågan om ändringen i flottningsförfattningarna. Herr statsministern har framhållit, att ärendet har sin gilla gång. Den ena myndigheten kommer efter den andra med uppslag, och hvar och en yttrar sig någon gång öfver den förras framställningar. Det är väl därför också att hoppas, att i denna tågordning om år kanske slutligen skall vinnas en lösning af frågan. Men här är det dock också verkligen stora realiteter, som stå på spel. Är ifrån år har den jordbrukande befolkningen

mångenstädes i de norrländska floddalarna att kämpa mot det godtycke, som äger rum vid flottningsvattens uppdämning och framsläppande. Det är icke rättvist att låta dessa människor år från år vänta på, att det skall bli någon bot på missförhållandena. Det är icke rättvist att låta dem år efter år se sina mödosamt brutna tegar öfversvämmas och förstöras, utan att lagstiftningen ingriper. Detta är icke en fråga, där man kan säga, att ämbetsverken må yttra sig, när de så finna för godt, utan en regering, som skall representera äfven de folkgrupper, som icke äga någon talan, måste med kraft taga itu med denna sak och se till, att missförhållandena upphöra. Utvecklingens tendens är dessutom sådan, att bönderna — och allt mer äfven kronan för öfrigt — icke kunna tillgodogöra sig skogsafkastningen, därför att vattendragen äro i händerna på flottningsföreningar och stora sågverksbolag. Af norrländskommittén och af myndigheterna ha framlagts de mest upprörande bevis för, hur rättslösa småbönderna äro och hur omöjligt det är för dem att tillgodogöra sig skogens afkastning. Det pågår en ständig kamp mellan småbönderna å ena sidan och bolagen å den andra, de förra gå under alltmera, i samma mån man dröjer med en lagstiftning på dessa områden, och man står inför ett allt mera utveckladt feodalvälde. Man bör därför icke slå sig till ro med att ha lämnat ut ärendet till alla slags myndigheter och låta det hvila, tills det kommer tillbaka från desamma af sig själf, utan statsmakterna ha väl till skyldighet att med all energi gripa in, för att den bättring må komma till stånd, på hvilken menige man dagligen vänta.

I förbigående vill jag slutligen tillägga, att, då jag i min interpellation framställt det spörsmålet, när Riksdagen har att vänta ett förslag till ändring af flottningsstadgan, jag varit medveten om att Riksdagen hitintills icke haft något omedelbart bestämmande öfver formuleringen af flottningsstadgan, då ju denna ansetts vara en administrativ författning, som Kungl. Maj:t utan Riksdagens hörande kan utfärda. Men jag ber att såsom min enskilda åsikt få framhålla, att denna författning, som har till uppgift att reglera flottningsförhållandena, så att folkets rättskraft verkligen bli tillgodosedda, icke bör längre vara en administrativ författning, utan bör tillkomma på vanlig lagstiftningsväg. Detta slags föreningslagstiftning är minst lika viktig som någon annan, därför att flottningsföreningarnas verksamhet ofta drabbar tredje man i mycket högre grad än andra föreningars verksamhet.

Emellertid ber jag att få tacka för det hopplösa svaret.

§ 7.

Efter föredragning hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner: angående pension å allmänna indragningsstaten åt sergeanten

af första klassen vid Norrbottens regemente Bernhard Söderholm och

angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetaren vid Karlsborgs tygstation Johan Fredrik Johansson.

§ 8.

Omändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin. Till afgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

I motion nr 11 i Andra kammaren hade herr *Leander* jämte tre andra ledamöter af kammaren föreslagit, det Riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring af 17 § 2 mom. i gällande förordning angående försäljning af brännvin,

att innehafvare af öfverlåten rättighet till icke blott utskänkning utan jämväl utminuterung skulle vara skyldig att inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin genom vederbörande bolag;

att afgift för sålunda öfverlåten rättighet skulle utgå efter det verkligt försålda literalet spirituosa; samt

att denna afgift ej finge understiga ett visst pris, exempelvis 25 öre pr liter.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation var emellertid vid punkten fogad af herr *Kvarnzelius*.

Efter föredragning af utskottets hemställan lämnades ordet till

Herr *Leander*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Bevillningsutskottet erinrar i sitt betänkande med anledning af förevarande motion om 1905 års riksdagsbeslut, hvarigenom innehafvare af öfverlåtna utskänkingsrättigheter ålades att hos vederbörande bolag inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin, samt återgifver åtskilligt af hvad det särskilda utskottet, som då hade att förbereda frågan om revision af brännvinsförsäljningsförordningen, yttrade. Nämnda utskott ansåg, att »lagstadgad skyldighet för innehafvare af öfverlåtna utskänkingsrättigheter att från det öfverlåttande bolaget fylla det för rättighetens utöfvande erforderliga behofvet af spirituosa skulle afsevärdt bidra till en effektivare beskattning af brännvinsförsäljningen». Jag ber äfven få påpeka, att det särskilda utskottet erkände, att ett liknande förfarande med hänsyn till innehafvare af öfverlåtna utminuteringsrättigheter skulle medföra fördelar. Utskottet säger nämligen,

att »ett utsträckande af berörda skyldighet äfven till innehafvare af öfverlätna utminuteringsrättigheter skulle visserligen verka vidare i nämnda riktning samt till minskning af antalet dylika rättigheter». Men utskottet, som måhända icke med ens ville vidtaga allt för stora förändringar i det bestående, var tydligen böjdt för en kompromiss och därför ansåg det sig icke kunna förorda, att skyldigheten att genom bolaget inköpa erforderligt brännvin utsträcktes jämväl till utminuteringsinnehafvarne, utan säger, att »principens genomförande i sådan omfattning torde dock för närvarande möta svårigheter i tillämpningen, hvarför utskottet icke ansett sig böra nu tillstyrka stadgande i detta afseende». Jag tillåter mig understryka orden »för närvarande» och »nu» i det särskilda utskottets betänkande. Fem år ha förflutit, sedan det afgafs, och därför synes oss motionärer tiden vara inne att ställa innehafvarne af båda slagen nu omhandlade rättigheter under samma bestämmelser.

Bevillningsutskottet påstår här i sitt yttrande, att de förhållanden, som år 1905 bestämde Riksdagens uppfattning af denna fråga, sedermera icke ändrats. Jag skall icke tvista med utskottet om, huruvida förhållandena ändrats eller icke, utan jag ber blott att få konstatera hvad man kan läsa mellan raderna i det särskilda utskottets betänkande, nämligen att förhållandena redan 1905 voro sådana, att en ändring i öfverensstämmelse med af oss nu gjordt yrkande bort äga rum.

Det strider afgjort mot Göteborgssystemets såväl syfte som anda, att den enskilde skall genom rusdryckshandteringen kunna tillskansa sig fördelar på det allmännas bekostnad. Detta sker dock nu. Jag har här berättelsen öfver Aktiebolaget Göteborgssystemets i Stockholm verksamhet från den 1 okt. 1907 till den 31 dec. 1908. Det framgår af denna berättelse, att bolagets styrelse haft ganska svårt att komma till rätta med en del enskilda vinhandelsfirmor. Verksamhetsåret 1905—1906 vidtog styrelsen den kloka åtgärden att förordna om stängning af bolagets utminuteringsställen söckendagar kl. 6 e. m. med undantag af dagen näst före sön- och helgdag, då lokalerna skulle stängas kl. 2 e. m. Emellertid fortforo innehafvarne af öfverlätna utminuteringsrättigheter att hålla sina lokaler öppna till kl. 9 e. m. Följden här af blef, att de enskilda vinhandlarnes rörelse betydligt ökades, och i synnerhet ökades deras försäljning af billig konjak i mycket hög grad, till förfång för bolaget själft. Revisorerna gjorde anmärkning häremot, och detta ledde därhän, att dessa enskilda vinhandlare sågo sig nödsakade att stänga kl. 5 e. m. dag näst före sön- och helgdag. De höllo sålunda i alla fall sina lokaler öppna 3 timmar längre än bolaget. Revisorerna gjorde åter anmärkning, men om det ledt till någon åtgärd, har jag mig icke bekant.

Då det sattes i fråga, att bolagen skulle förse innehafvarne af öfverlätna utskänkingsrättigheter med erforderligt brännvin.

*Omändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

Omändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.
(Forts.)

gjordes invändningar. Bolagen förmenade, att det skulle möta mycket stora svårigheter att så ordna saken. Men när det blifvit lag, ha svårigheterna kunnat öfvervinnas. Detsamma skulle säkert bli förhållandet vidkommande bolagens skyldighet att förse äfven innehafvarne af utminuteringsrättigheter med brännvin, blott stadgade därom infördes. Man behöfver icke befara, att bolagen skulle sluta upp med sin verksamhet därför, ty när man handlar med en så kurant vara som brännvin, tröttnar man icke så snart.

För nykterhetsvännerna är det icke tilltalande, att det allmänna i så hög grad, som fallet är, skall vara beroende af rusdrycksmedlen, men det kunna vi väl vara ense om, att när handteringen finnes, så bör vinsten af densamma väsentligen tillfalla det allmänna och icke enskilda personer, hvilka icke behöfva hålla polis eller upprätthålla ordningen eller sörja för deras uppehälle, som genom rusdrycksbruket blifvit utarmade och fallit fattigvården till last. Vi motionärer hafva nu påpekat, att vinsten på egen rörelse för samtliga bolag inom landet för hvarje liter försäld spirituosa var under försäljningsåret 1905—1906 49,3 öre och 1906—1907 48,3 öre, och enligt kontrollstyrelsens senaste berättelse har denna vinst stigit till 50,2 öre för 1907—1908. Då man nu tänker på, att afgiften för öfverlätna rättigheter i allmänhet icke belöper sig till mera än tio öre för hvarje försäld liter och kanske många gånger därunder, emedan det verkliga försälda litertalet betydligt öfverstiger det beräknade, så är det tydligt, att de enskilda vinhandlarna skörda en oskäligen vinst. Den, som säljer t. ex. en liter fotogen eller annan nyttig och nödvändig vara, förtjänar blott 2 à 3 öre, men den, som säljer en liter spirituosa, får en avans på 40 à 50 öre. Det är att premiera den senare mer än han förtjänar. Utskottet ordar visserligen om, att det med redan gällande bestämmelser finns möjlighet att bevaka det allmännas rätt gentemot enskilda intressen. Jag tror dock icke, att denna möjlighet kommer att i tillräcklig grad utnyttjas, och att därför de af oss påyrkade bestämmelserna äro nödvändiga för att åstadkomma rättelse härutinnan.

Jag finner, att en ärad ledamot af utskottet har reserverat sig, men då jag icke ännu har fullt klart för mig, hvad han kommer att yrka, så finner jag mig föranlåten att tills vidare åtminstone yrka bifall till motionen och afslag å utskottets hemställan.

Herrar *Johansson* i Jönköping och *Bosson* instämde häruti.

Vidare anförde:

Herr *Jesperson*: Herr talman! Motionärerna ha föreslagit, att vid öfverlåtande af rättigheter från bolagen skulle de, som få rättigheterna på sig öfverlätna, icke få inköpa spirituosa annat

än från bolagen. En sådan bestämmelse kunna redan nu bolagen stipulera, ty då de öfverlåta rättigheterna, står dem fritt att på förhand bestämma, att den, som får en rättighet på sig öfverlåten, icke får inköpa spirituosa från annat ställe än från bolagen. Jag anser sålunda icke nödvändigt att hafva någon bestämmelse härom i lagen.

Om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.

(Forts.)

Herr Leander påpekade en olägenhet af, att vinhandlarna hålla sina butiker öppna på tider, då bolagen själfva ha sina utminuteringsställen stängda, nämligen att de förra därigenom få en ökad vinst, under det bolagen gå miste om en viss del af inkomsten. Men jag kan icke finna, att denna olägenhet skulle afhjälpas genom de af herr Leander föreslagna åtgärderna, då däremot bolagen själfva äfven i detta fall ha rättighet att utfärda hvilka bestämmelser de vilja, innan de öfverlåta rättigheterna och kunna alltså förekomma, att vinhandlarna få hålla sina butiker öppna längre än bolagen själfva.

Sålunda kan allt, hvad herr Leander och medmotionärer önska få regleradt, ordnas utan lagparagrafer och endast genom öfverenskommelse mellan bolagen, då de öfverlåta rättigheterna, och dem, som öfvertaga dem. Därför kan jag icke finna, att någon ändring behöfves i de bestämmelser, som redan finnas, utan ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Som herrarne se af betänkandet, har jag reserverat mig i denna punkt utan att angifva hvad jag afsett med denna reservation. Jag skall därför här be att något få motivera densamma.

Jag är fullkomligt ense med motionärerna däri, att jag anser det i hög grad önskvärdt att tillbakahålla det enskilda intresset i fråga om rusdrycksförsäljningen. Det är ett af hufvudsyftena med brännvinslagstiftningen, och man har kommit ganska långt på det området, men den, som något närmare satt sig in i förhållandena, har klart för sig, att mycket öfrigt är att göra, innan man kan säga, att det enskilda intresset i fråga om denna handtering är fullständigt satt ur spel. Ett steg ytterligare i den riktningen är gifvetvis ett bifall till herr Leanders m. fl. motion. Därigenom får man bättre kontroll öfver, huru mycket spirituosa som verkligen försäljes af dessa vinhandlare, som få utminuteringsrättigheter på sig öfverlåtna. Principen är ju erkänd därigenom, att det är stadgad skyldighet för bolagen att förbehålla sig försäljningen till dem, som hafva fått utskänkningsrättigheter på sig öfverlåtna, och konsekvensen häraf bör naturligtvis vara, att samma skyldighet blir stadgad för öfverlåtande af utminuteringsrättigheter. Bli dessa vinhandlande skyldiga att hos bolaget inköpa allt egentligt brännvin och det brännvin i öfrigt, som bolaget för i sin affär, så är det tydligt, att bolaget därigenom har en skarp och säker kontroll öfver, huru mycket den, som fått ut-

Om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.

(Forts.)

minuteringsrättighet på sig öfverlåten, försäljer af dessa varor, och därigenom blir det större möjlighet att se efter, huru mycket han skall erlagga för den till honom öfverlåtna rättigheten.

Emellertid har jag vid ett närmare studium funnit, att frågan icke är så enkel, att man utan vidare kan bifalla herr Leanders m. fl. motion. I början var jag benägen därför, men jag fann snart, att det därigenom skulle uppstå vissa svårigheter för en hel del bolag i fråga om lokalförhållanden o. d. med hänsyn till en så pass genomgripande omläggning af affärsrörelsen. De skulle blifva nödsakade att skaffa sig ofantligt mycket större lager af olika slags spirituosa än de för närvarande hafva, och till följd däraf gifvetvis skaffa sig större lagerlokaler.

Men trots dessa svårigheter anser jag emellertid icke, att man bör stanna vid att säga nej till motionen, utan jag anser att man bör undersöka, huruvida man icke på lämpligt sätt kan närma sig det mål, som i herr Leanders motion är uppställt, och jag har därför formulerat ett förslag till skrifvelse, som är hållet i mycket försiktiga ordalag, och som jag sålunda tror icke innebär någon fara för Andra kammaren att biträda. Jag skall be, herr talman, att, med hänsyn till dels hvad herr Leander m. fl. anfört i sin motion, dels hvad han i dag ytterligare anfört, få hemställa att kammaren måtte besluta, att Riksdagen ville, i anledning af herr Leanders m. fl. ifrågavarande motion, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida icke sådan ändring af gällande förordning angående försäljning af brännvin lämpligen kunde vidtagas, att bolag, som i 12 och 14 §§ af sagda förordning omförmäles, förpliktades att vid öfverlåtan af utminuteringsrättighet stadga som villkor, att den, som fått sådan rätt på sig öfverlåten, skulle vara skyldig hos bolaget inköpa allt för rörelsen erforderligt egentligt brännvin och det brännvin i öfrigt, som bolaget tillhandahåller i sin rörelse, äfvensom att afgift för sålunda öfverlåten rättighet skall utgå efter det verkligt försålda literalet spirituosa, samt därefter förelägga Riksdagen de förslag i ämnet, hvartill utredningen kunde föranleda.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till detta mitt skrifvelseförslag.

I detta anförande instämde herrar *Berg* i Göteborg, *Jonsson* i Gumboda, *Beckman*, *Wavrinsky*, *Gustafsson* i Vi och *Forssling*.

Herr Leander: Jag ber att få återtaga mitt yrkande och instämna med herr Kvarnzelius.

Herr Johansson i Jönköping: Då herr Leander, som är hufvudmotionär, har återtagit sitt yrkande, så ber jag få förklara, att äfven jag kan förena mig med herr Kvarnzelius och sålunda återtaga mitt instämmande i herr Leanders förut gjorda yrkande.

Men eftersom jag har ordet, ber jag att få yttra något i anledning af herr Jespersons anförande. Herr Jesperson synes vara mycket intresserad af att förevarande frågor blifva väl ordnade. Säkert erkänner han nog också själf, att de bestämmelser, som redan förefinnas, och som han nyss talat om, icke visat sig tillräckliga, utan att något mer behöfver göras för att på detta område inskränka möjligheten till förvärf för det enskilda vinstbegäret. Därför hoppas jag också, att äfven herr Jesperson vill medge, att Andra kammaren handlar klokast, om den för sin del beslutar en sådan skrifvelse som herr Kvarnzelius har föreslagit.

*Omändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! När denna motion förelåg i utskottet, framhölls där, att ganska stora svårigheter föreligga att realisera den tanke, som motionärerna framburit, nämligen att äfven vid utminuteringsen den, som af bolaget fått dylik rättighet på sig öfverlåten, skulle vara skyldig att inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin genom bolaget äfven som olika slag af s. k. bättre spirituosa. Nu tillgår denna handel mellan bolagen och de enskilda vinhandlarna — åtminstone i de större städerna, Stockholm och Göteborg, där jag närmare känner till förhållandena härutinnan, men antagligen äfven på andra ställen — på så sätt, att bolaget infordrar i stället anbud från vinhandlarna. Bolaget behöfver t. ex. ett visst kvantum konjak af visst pris och anmodar då olika vinhandlare att inlämna profver, och sedan bestämmer sig bolaget för att ta varan hos den, som levererat den bästa kvalitén till det bestämda priset. Nu skulle det vara rätt egendomligt och svårt att anordna saken så, att å ena sidan bolaget köpte hos vinhandlarna och å andra sidan vinhandlarna skulle vara skyldiga att köpa hos bolaget. Det är väl liknande svårigheter, som det särskilda utskottet 1905 antydt, då det förklarade, att principens genomförande i ifrågasvarande omfattning torde för närvarande möta svårigheter i tillämpningen. Nu yttrade visserligen motionären i sitt första anförande, att han beträffande sagda utskotts uttalande ville särskildt stryka under ordet »för närvarande», men jag trotsar motionären att kunna bestrida hvad jag vågar påstå, nämligen att i detta afseende icke några andra förhållanden inträdt nu än de, som rådde 1905. Berörda svårigheter finnas fortfarande kvar. De ha också insetts af herr Kvarnzelius, som erkänner, att frågan ej är så enkel, som man i motionen velat göra den till. Herr Kvarnzelius har därför i stället yrkat på en skrifvelse till Kungl. Maj:t. Jag vill icke neka till, att en sådan skrifvelse skulle ha visst fog för sig, men jag undrar, om det ändå är så alldeles önskvärdt, att man oupplörligt skrifer till Kungl. Maj:t angående småändringar i afseende å förevarande lagstiftning.

Det föreligger ju ett par motioner, en i Första kammaren och en i Andra kammaren, i Första kammaren väckt af herr Hilde-

Omändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.
(Forts.)

brand och i Andra väckt af herr Kjellberg. I dessa motioner ingår, såvidt jag fattat dem rätt, såsom en väsentlig del krafvet på en utredning angående Göteborgssystemets verkningar. Skulle man nu icke kunna se tiden an och, i stället för att nu vidtaga särskilda åtgärder, finna det lämpligt att afvakta resultatet af en blifvande verkligt genomgående utredning i nyss antydd riktning. Jag vill icke neka till att Göteborgssystemet behöfver reformeras och att man mycket väl kan behöfva skriva till Kungl. Maj:t om den saken. Men för min del anser jag det då lämpligare att gifva skrifvelsen en sådan form, att det blefve fråga om en verklig reformering af hela systemet och en genomgående undersökning af dess olika sidor och af dess olika verkningar. Det kan väl icke vara klokt att på sätt som här blifvit ifrågasatt gå tillväga, det måste ju bli ett lappverk — här kommer en person, som sett en viss sida af systemet, som han icke funnit tilldragande och så motionerar han för att råda bot härutinnan, så är det en annan person, som sett en annan svag sida, och så skall det skrivas om det. Vore det icke bättre att åstadkomma ett enhetligt arbete på detta område?

Jag har därför i utskottet varit med om att afstyrka motionen — att motionen borde afstyrkas har för öfrigt hela utskottet varit ense om, ty ingen har reserverat sig till förmån för motionen i den form den fått. Jag skulle därjämte vilja yrka afslag på den föreslagna skrifvelsen, och det just därför att jag hyser den tanken, att det gäller att få en mera genomgående revision af ifrågavarande system.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bosson: Som saken ligger anhåller jag att få taga tillbaka mitt förut gjorda yrkande och ber att få instämma med herr Kvarnzelius.

Öfverläggningen förklarades härmed vara afslutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till det af herr Kvarnzelius under öfverläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna vote-ringsproposition:

Den som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 3:o) af utskottets förevarande betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det af herr Kvarnzelius under öfverläggningen framställda yrkandet.

*Omändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

Omröstningen utvisade 87 ja, men 108 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan i förevarande punkt bifallit det af herr Kvarnzelius under öfverläggningen framställda yrkandet.

Punkten 4.

Uti motionen nr 12 i Andra kammaren har herr *Fornander* föreslagit, att Riksdagen ville besluta till Kungl. Maj:t ingå med underdånig skrifvelse, innefattande begäran att till § 15 mom. 1 i förordningen angående försäljning af brännvin, i hvilket moment stadgades, att bolag, som i 12 och 14 §§ omförmäldes, skulle hafva till ändamål endast att i sedlighetens intresse ordna och handhafva detaljhandel med brännvin, skulle fogas följande tillägg:

Hvad sålunda stadgats utgöre dock ej hinder för sådant bolag att utöfva försäljning af mat, äfven utan samband med brännvinsförsäljning, under förutsättning endast att handeln med brännvin är bolagets hufvudsakligaste verksamhet.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten funnos emellertid fogade reservationer:

af herr *Hammarström*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen ville i anledning af herr *Fornanders* ifrågasvarande motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida icke sådan ändring af gällande förordning angående försäljning af brännvin lämpligen kunde vidtagas, att bolag, som i 12 och 14 §§ af sagda förordning omförmäldes, berättigades att i viss utsträckning anordna matserveringsställen utan samband med försäljning af spirituösa drycker, samt därefter förelägga Riksdagen det förslag i ämnet, hvartill utredningen kunde föranleda;

samt af herrar *Ericsson* i Ofvanmyra, friherre *Bonde* och *Kvarnzelius*, hvilka instämt med herr *Hammarström*.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr *Fornander* yttrade: Syftet med den motion utskottet i punkt 4 behandlat är att bereda möjlighet för utskänkningsbolag att med viss begränsning anordna matställen utan samband med spritdrycksförsäljning. Nu är emellertid förhållandet det, att under en lång följd af år sådan anordning förefunnits på åtskilliga platser inom vårt land. Den första plats jag känner till, där ifrågasvarande anordning blifvit genomförd, är Växjö, hvarest

*Omändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

verksamheten började den 1 oktober 1900. Sedan dess har tillkommit en del andra städer; i motionen äro endast angifna Karlshamn och Ystad, men jag har mig numera bekant, att äfven flera andra städer förefinnas. Då emellertid en liknande anordning skulle genomföras i Göteborg år 1908, så föranledde spritbolagets beslut härutinnan ett öfverklagande hos Konungens befallningshafvande, hvilken afslog framställningen. Ärendet fullföljdes sedermera hos Kungl. Maj:t, som i resolution den 22 januari 1909 fann bolaget icke mot stadgandena i 12, 15 och 21 §§ af Kungl. förordningen angående försäljning af brännvin äga utöfva den ifrågasatta verksamheten. Af denna resolution torde följden blifvit den, att den verksamhet, som med synnerligen stor framgång och godt resultat bedrifvits på åtskilliga platser i vårt land, hädanefter icke kommer att kunna fullföljas.

Nu har emellertid utskottet velat afvisa den framställning, som af motionären ansetts påkallad af de ändrade förhållandena och till stöd härför har utskottet åberopat särskilda skäl. Det första är, att brännvinsbolagen skulle genom den vid sidan af utskänkningen bedrifna restaurationsrörelsen tillskyndas större förluster. Det kan naturligtvis icke motsägas, att vissa förluster tillskyndas spritbolagen genom denna rörelse. Men att de skulle vara så afsevärda, att en större rubbning af den beslutade fördelningen af brännvinsmedel skulle behöfva afskräcka från bifall till åtminstone den reservation, som finnes bilagd utskottets hemställan, det vågar jag bestrida och tror mig med siffror kunna bevisa motsatsen.

För att taga ett konkret exempel vill jag nämna att af berättelsen öfver en 7-års period framgår, att den minskning i inkomster, som ett bolag genom denna verksamhet åsamkat sig, belöper sig i genomsnitt till 301,92 kr. pr år. Om man skulle fördela detta lilla belopp på de olika korporationer — landsting och hushållningssällskap, städer och landskommuner — som skulle haft del af denna ökade inkomst, utgöra de olika delarne mycket små poster, nämligen för hela landets alla landsting 52,20 kronor, för hushållningssällskap 38,70 kronor, för städer, som ej deltaga i landsting, 89,10 kronor, öfriga städer och köpingar 82,80 kronor och landsbygdens kommuner 37,20 kronor. Om man förutsatte, att en sådan anordning vore genomförd i samtliga de 142 spritbolag, som finnas i landet, och kostnaden för nykterhetsvårdshusen ej uppginge till högre belopp än i anförda exemplet, så skulle denna minskning i inkomst uppgå till i rundt tal 40,000 kronor, med motsvarande fördelningsbelopp, landstingen kronor 6,960: —, hushållningssällskapen kronor 5,160: —, städer, som ej deltaga i landsting kronor 11,880: —, öfriga städer och köpingar kronor 11,040 och landsbygdens kommuner kronor 4,960: —. Gentemot hvad utskottet påstår, nämligen att om denna anordning genomfördes, skulle särskilda fördelar tillskyndas de kommuner, som

begagnade sig af denna rätt, vill jag framhålla, att särskildt, då det är fråga om städerna, faller största anparten af denna minskning just på de belopp, som städerna skola uppbära. Enligt de statistiska uppgifterna öfver den sista femårsperioden 1903—1907 är det mer än hälften af de fördelade brännvinsmedlen, som tillfaller städerna, vare sig de tillhöra landsting eller ej. Dessutom får man väl ej enbart se på den minskade inkomst, som landskommunerna få vidkännas i detta fall, utan äfven taga i betraktande, att dem tillskyndas äfven en viss indirekt fördel. Nykterhetsvårdshusen, som äro anordnade i städerna, betjäna icke blott dessas inbyggare, utan äfven kringliggande landsbygdsbefolkning vid de torgdagar, som hållas vanligtvis ett par, tre gånger hvarje vecka.

Äfven landtbefolkningen kan vid besök i städerna tillgodogöra sig de fördelar, som med en sådan anordning äro förknippade. Därjämte må vi väl anse alldeles oomtvistligt, att då spritbolaget till åtlydnad af § 15 i förordningen om försäljning af brännvin har till uppgift att endast i sedlighetens intresse ordna och handhafva detaljhandel med brännvin och dessa bolag på grund däraf lagt sig vinn om, att brännvinshandteringen må så bedrifvas, att samtidigt som sprit konsumeras, skall detta också ske i samband med förtäring af mat, detta är ett steg i den rätta riktningen. Det är ock tydligt, att dessa bolag, när de gått öfver från disksupningen och kommit in på det stadiet, att de äfven servera mat, draga ett större antal kunder till sin humanare rörelse än tillföre. Följden af detta skulle bli, att eu frestelse föreligger för alla dessa, som besöka spritbolagens näringsställen, att till födan äfven intaga sprit. Då måste det närmaste steget i utvecklingen för att förekomma denna fara vara, att äfven bolagen få anordna lokaler, där endast mat serveras. Detta förefaller mig vara följdriktigt.

När sedan utskottet till slut påstår, att ett anordnande af dylika matställen, otvifvelaktigt skulle innebära en otillbörlig konkurrens med öfriga nykterhetsvårdshus, hvilkas berättigade intressen dock icke torde få förbises, vill jag med det exempel, jag närmast känner till, säga, att sedan spritbolaget anordnat ett sådant nykterhetsvårdshus, det första i staden, har i samma stad upprättats ej mindre än tre privata nykterhetsvårdshus. Detta bevisar, att en konkurrens från bolagets sida på intet sätt är af den beskaffenhet, att den skulle undertrycka den privata företagsamheten, utan tvärtom har den uppmuntrat och gifvit anledning till dessa privata företag och satt dem på rätta fötter. Att icke en otillbörlig konkurrens sker ifrån bolagets sida bevisas äfven däraf, att den största delen af arbetarestocken, som spisar utom hemmet, intager sina måltider på privata nykterhetsvårdshus, då däremot det stora flertalet af landtbefolkningen håller sig till spritbolagets nykterhetsvårdshus. Jag menar därför, att nykterhetsvårdshuset tjänar ett intresse icke blott för den stad eller den

*Om ändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.
(Forts)*

Om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.
(Forts.)

kommun, i hvilken det är upprättadt, utan äfven för kringliggande ort. Därvid bör äfven bemärkas, att i den stad exemplet är hämtadt från, kostnaden för hel inackordering ställer sig så, att spritbolagets nykterhetsvårdshus och ett af de privata nykterhetsvårdshusen hafva lika pris, det andra har t. o. m. lägre, hvar emot endast det tredje har högre.

För öfrigt vill jag säga, att om denna kammare skulle stanna vid att utan vidare afslå denna motion, så handlar den synbarligen ledd af ett storhetsintresse, om jag så får uttrycka mig, i det att vi väl äro benägna till att med ledning af t. ex. herr Thyren stiga upp på den högsta bergtoppen i vårt land och därifrån kastande en blick kring synranden söka skönja den dag, då hela vårt land befrias från rusdryckshandteringen, men däremot förbise och förakta de små partiella reformernas väg, och detta till och med enbart med hänsyn till kostnadsfrågan, hvares ringa omfattning jag sökt belysa. Det förefaller mig egendomligt, om denna kammare skulle gå den vägen. Vilja vi att spritbolagen skola kunna befrämja sedlighet och nykterhet, så menar jag, att vi också få sätta dem i tillfälle att vidare utvecklas i den angifna riktningen, — låt vara att de då få göra denna lilla uppoffring, som i alla händelser icke är af den betydelse, att den på ett afsevärdt sätt rubbar den uppgjorda planen ifråga om rusdrycksmedlens fördelning.

På grund af hvad jag nu anfört och med hänsyn till att frågan naturligtvis behöfver en närmare utredning, särskildt därför att tvifvelsmål angående det berättigade i krafvet framkommit, skall jag be, herr talman, att få yrka bifall till den af herr Hammarström, med instämmande af herrar Ollas Ericsson, friherre Bonde och Kvarnzelius afgifna reservationen.

Häruti instämde herrar *Magnusson* i Tumhult, *Scallingson*, *Peterson* i Kvisberg, *Zetterstrand*, *Danielsson*, *Larsson* i Bondarfve, *Nilsson* i Linnås, *Johansson* i Jönköping, *Gustafsson* i Vi, *Mewling*, *Lundell*, *Räf*, *Thavenius* och *Mörtsell*.

Vidare anförde

Herr *Jesper* son: Motionären förnekar ej, att genom anordnandet af sådana matställen utan spritservering, som han i motionen förordar, en förlust kan uppstå för bolagen och således äfven för det allmänna, men han säger, att genom den statistik man har att tillgå, kan man visa, att förlusten är så liten, att den icke har någonting att betyda. Men det kan väl icke förnekas, att, om denna verksamhet utvidgas, kommer också förlusten, äfven om den i början framträder i mindre skala, att ökas med antalet rättigheter af sådant slag.

Således anser jag, att det skäl, som af utskottet anförts, har fog för sig, nämligen att det allmänna skulle bli lidande däri-

genom att bolagen skulle få rätt att anordna sådan servering, och att bolagen gå utom sin befogenhet, då de syssla med matservering utan spritutskänkning.

Motionären påpekar, att kringliggande bygd icke minst skulle ha nytta af dessa matserveringsställen. Men det är väl orimligt att påstå något sådant, ty skola dessa matställen kunna i någon mån bära sig, måste de väl i hufvudsak frekventeras af befolkningen på de platser, där de äro inrättade.

Motionären påstår vidare, att hvad utskottet påpekat, nämligen att inrättandet af sådana matserveringsställen från bolagens sida utan spritutskänkning skulle konkurrera med privata personers inrättande af dylika matställen, icke håller streck. Ty det har snarare visat sig, förmenade han, att, efter det bolagen inrättat nykterhetsmatställen, den privata företagsamheten kommit fram, och anlagt sådana i större utsträckning än hvad förut varit fallet.

Jag kan icke tänka mig att motionärens påstående i detta fall kan vara riktigt; ty skall det vara någon mening med att bolagen skola inrätta sådana matserveringsställen, skall det väl vara den, att allmänheten skall kunna erhålla mat till billigt pris, och om sådan mathållning till billigt pris skall anordnas med bekostande af spritbolagen, blir det väl något svårt för privata personer att kunna konkurrera med dessa bolagens matserveringsställen, hvilka ha helt andra resurser att tillgå än dem privata personer kunna ha att räkna med för ändamålet.

Jag tror således, att detta förslag innebär en synnerlig stor fara för den privata företagsamheten när det gäller inrättandet af privata nykterhetsmatställen.

Men man får också räkna med den faran, att platser, där det funnits privata nykterhetsmatställen förut, kunna bli aldeles utan sådana. Ty med inrättandet genom bolagens försorg af matserveringsställen utan spritutskänkning kan det först hända, att förut befintliga sådana bli nedkonkurrerade, och om man så antar, att det sedan kommer en ny styrelse i vederbörande spritbolag, som icke längre vill syssla med sådan servering, kan följden lätt bli den ofvan antydda. Och en åtgärd, som kan medföra något sådant, vill man väl ändock icke gärna vara med om.

På dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Jag vill till att börja med erinra därom, att de skäl, som motionären anført för sin framställning, har till och med utskottet förklarar vara beaktansvärda. Han har vidare i dag i sitt anförande framfört åtskilliga nya synpunkter, som jag tror det skall bli svårt att vederlägga. För min del har jag funnit dessa skäl tungt vägande, synnerligast då man tar i betraktande det syfte, hvilket Göteborgssystemet har upp-

*Omändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

Omändringar i gällande förordning anordning afgående försäljning af brännvin.
(Forts.)

ställt för sin verksamhet. Det sägs ju, att Göteborgsbolagen ha tillkommit i nykterhetens och sedlighetens intresse, och jag frågar då kammarens ledamöter, om det icke ligger i nykterhetens och sedlighetens intresse att låta dessa bolag i samband med sin rörelse vidtaga den anordningen, att personer, som icke vilja sitta tillsammans med andra, hvilka vid förtärandet af sin mat begagna spritdrycker, skulle få samlas i en angränsande eller närbelägen lokal och intaga sin mat utan spritförtäring. Jag för min del tror, att detta är i fullständig öfverensstämmelse med Göteborgssystemets anda och syfte.

Jag vill till hvad motionären nu framhållit också omnämna, att vi äfven i Dalarne gjort försök på detta område. I Falun har Göteborgsbolaget i en af sina lokaler anordnat ett dylikt matställe. I ena ändan af huset på nedre botten har man själfva krogen och i andra ändan af samma hus har man anordnat en stor, rymlig och treffig läsesalong, där hvem som helst kan gå in och sätta sig att studera såväl dagens tidningar, som äfven annan litteratur. Vill man då ha en matbit, får man gå en trappa upp, där det i hela våningen finnes anordnad god mathållning utan ringaste spritservering.

Alla revisorer, som granskat bolagets räkenskaper — både de under föregående år och särskildt de i år — ha varit förtjusta öfver denna anordning. En mönstergill ordning har varit rådande i lokalerna, och man har icke kunnat finna annat än att en sådan anordning är att på det allra lifvigaste förorda öfverallt där Göteborgsbolagen ha sin verksamhet.

Nu skulle det kunna hända, såsom motionären påpekat, att, därest Riksdagen nu afvisar denna motion, man kanske på sådana ställen, där man redan vidtagit denna åtgärd, bör tänka: det är bäst att sluta upp med denna anordning, annars kanske vi få anmärkning på halsen.

Af denna anledning tror jag således, att det vore Andra kammaren värdigt att understödja den framställning, som gjorts, och skall jag därför, herr talman, ta mig friheten yrka bifall till den vid betänkandet fogade, af herr Hammarström och mig med flere afgifna reservationen.

Herr Byström: Herr talman! I denna fråga är det ju ganska svårt att alldeles bestämdt kunna afgöra hvilket som är det bästa, och jag må säga, att hela denna anordning med att hafva matservering i samband med Göteborgssystemets krog-rörelse är ett tveeggadt svärd. Det vore säkerligen det allra reelaste att ta bort allt hvad matservering heter ifrån dessa krogar.

Nu framhåller utskottet särskildt två skäl.

Det ena är, att det skulle bli konkurrens med andra matserveringar. Ja, denna konkurrens finnes allaredan i så oerhördt hög grad, så jag undrar om ens herrarna i utskottet riktigt satt

sig in uti, i hvilken grad denna konkurrens för närvarande äger rum. Det finnes t. ex. kommun, där brännvinsrörelsen får vidkännas en utgift på — låt mig säga — i rundt tal något öfver en half miljon kronor för uppehållandet af den matservering, som bedrifvits på dessa Göteborgssystemets kroglokaler.

Om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.
(Forts.)

Kan dylikt vara rätt och riktigt? Jag vill icke här uppgifva några exakta siffror, därför att jag icke har sådana till hands, men jag skulle vilja hänvisa hvar och en, som önskar forska i detta ärende till Stockholms stadsfullmäktiges protokoll. Därför är det ju nästan barnsligt att tala om konkurrens, ifall det skulle upprättas ett och annat eller några spisställen, där man icke skulle hafva några rusdrycker alls.

Den andra synpunkten, som framhålles, kan sammanfattas i ordet: förlust.

Med det jag redan sagt har jag visat, huruledes man lider förlust på själfva brännvinsrörelsen genom att hafva matservering i samband med densamma; och äfven denna synpunkt borde bättre undersökas och ventileras. Mig synes att båda de skäl, som äro vidrörda i utskottets utlåtande, tala, då man närmare granskar verkliga förhållandet, för att man, såsom jag redan sagt, icke borde hafva någon matservering alls i samband med den nu ifrågasvarande krogrörelsen. Jag vet mycket väl skälet, hvarför man vill ha matservering i samband med brännvinsförtärandet; det är nämligen därför att man förmenar, att brännvinsförtärandet då skulle bli mindre farligt. Men det står ju uti brännvinslagen, att man icke får servera brännvin, hvilket innehåller någonting som är för hälsan skadligt. Då kan man väl icke behöfva något motgift mot en vara, som icke innehåller något för hälsan skadligt. Som jag redan i början sade, herr talman, så anser jag därför, att den radikalaste kuren vore att ta bort all matservering ifrån krogarna. Då detta emellertid kanske icke går för sig, åtminstone icke ännu — men jag hoppas att man i en framtid skall kunna skilja krogrörelsen ifrån matserveringen — torde det bästa vara att gå med på den reservation, som är framställd af herr Hammarström och uti hvilken en liten illustrativ treklang från Andra kammaren instämt.

Herr Jeansson i Kalmar. Jag tviflar icke på, att motionärens framställning är välment, och det är mycket i densamma som man kan sympatisera med, men jag tror dock icke, att det är välbetänkt att göra en sådan anordning, som han föreslagit. Motionären stöder sina antaganden på de förhållanden, som varit rådande i hans stad, men det är väl icke lämpligt att endast lägga dessa till grund, då det gäller en sådan fråga som den förevarande. Ty man kan tänka sig, att om det skulle blifva en allmän regel, att spritbolagen anordnade matservering utan utskänkning, så skulle detta — som utskottet framhåller — vid för-

Om ändringar igällande förordning angående försäljning af brännvin. delningen af vinstmedlen kunna utveckla sig till en orättvisa på sådant sätt, att t. ex. stadskommuner, inom hvilka bolagens matställen utan samband med utskänkning af spirituosa voro belägna, skulle få en större andel af bolagens behållning än som enligt lag skulle tillkomma dem.

(Forts.)

Herr Ollas Ericsson nämnde, att bolagen i första rummet skulle handla i sedlighetens intresse, och han frågade, om det icke var i sedlighetens intresse att anordna en dylik matsservering. Jo, herr Ollas Ericsson, det kan icke bestridas; men ville man draga ut konsekvenserna af detta resonemang, så skulle man komma till, att bolagen i sedlighetens intresse borde upprätta beklädnadsmagasin för att för billigt pris sälja kläder åt de fattiga, likaledes sälja ved m. m. Man kan komma bra långt på den vägen, om man vill draga ut konsekvenserna af resonemanget, att bolagen böra göra allt som kan anses vara i sedlighetens intresse. Jag tror, mina herrar, att det skulle vara ganska farligt att antaga en motion, som skulle kunna leda till sådana konsekvenser.

Därför skall jag, herr talman, med åberopande i öfrigt af hvad utskottet anfört, be att få yrka bifall till utskottets framställning och afslag å motionen.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Jag vill gentemot den sista talaren invända, att vi ännu icke kommit så långt, att utskänkingsbolagen tillhandahålla kläder, utan endast mat och spritvaror, och då kan man med fog göra den framställningen, att den, som icke vill sitta och spisa mat där spritdrycker serveras, må beredas tillfälle att i angränsande rum få äta sin mat utan sprit.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Berg i Göteborg: I anledning af ett nyss fälldt yttrande ber jag att få säga några ord i den föreliggande frågan och vill då först ytterligare framhålla hvad som redan påpekats af motionären, nämligen, att motionen framkommit i anledning af ett göteborgsförhållande. Det var nämligen så, att en del industriidkare i det med Göteborg förenade Lundby där många och stora industriella verk redan funnos på grund af att Göteborgs massgodshamn där skulle byggas och Lundby vattenledning anläggas, hvilka företag kräde ytterligare stora arbetareskaror, inkommo med en begäran, att Aktiebolaget Göteborgssystemet skulle upprätta en alkoholfri restaurang i Lundby. Det är att märka, att i Lundby icke finnes någon spritförsäljning, utan denna del af Göteborg är fullständigt förskonad därifrån. Jag anser därför verkligen, att det skulle varit i sedlighetens intresse, om en spritfri restaurang, såsom majoriteten i Göteborgssystemets styrelse i Göteborg önskade, upprättats i Lundby. Såsom det nu är ställt, får en hel mängd af de arbetare, som ha sin verksamhet i Lundby,

öfver till staden och intaga sina måltider exempelvis på Göteborgs-systemets matställen, där de kunna få brännvin. Jag är icke någon vän af Göteborgssystemet, emedan jag är öfvertygad om, att det ursprungliga ändamålet med detsamma ganska mycket förfuskats, men då Göteborgssystemet på detta sätt gör försök att arbeta för sedlighetens främjande, så tycker jag, att man icke borde motsätta sig detta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan herr talmannen gifvit propositioner å de därunder framställda yrkandena, biföll kammaren, med afslag å utskottets hemställan, den af herr Hammarström afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Punkten 5.

I motionen nr 96 i Andra kammaren hade herr *Norlén* hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta följande tillägg till 2 § i förordningen om försäljning af brännvin, att införas såsom ett mom. 3:

Brännvin, inneslutet i konfityrer, får ej hållas till salu.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan berörda hemställan föredragits begärdes ordet af

Herr *Norlén* som yttrade: Herr talman, mina herrar! I den motion, som jag här framburit, har jag på grund af den motivering, som herrarne sett, yrkat ett tillägg till § 2 i brännvinsförsäljningsförordningen. Detta tillägg är af följande lydelse: »Brännvin, inneslutet i konfityrer, får ej hållas till salu.» Utskottet har, glädjande nog, i sin motivering ställt sig mycket välvilligt gentemot motionen. Men det finnes dock åtskilligt i denna motivering, som jag icke utan vidare kan gå förbi utan som jag ber att få påpeka. Utskottet säger nämligen: »Tillsättning af sprithaltig dryck i en eller annan form vid beredning af ätbara varor torde väl — såsom ock resultatet af den i motionen omförmälda undersökning af 36 olika prof på sockerbagerivaror synes antyda — sällan kunna antagas hafva till syfte att tillgodose ett möjligt spritbegär hos konsumenten.» Nej, hvem har någonsin sagt det? Här synes utskottet ha vändt upp och ned på hela den tankegång, som ligger till grund för motionen, af hvilken orsak vet jag icke, kanske för att med godt samvete kunna yrka afslag. Jag har i motiveringen till motionen sagt, att det upprepade förtärandet af dylika alkoholhaltiga konfityrer helt naturligt hos sådana barn, som från födelsen äro disponerade för alkoholism, väcker alkoholbegäret till lif, hvarjämte det hos andra rent af kan skapa ett sådant. Det är uteslutande från denna syn-

Om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.
(Forts.)

*Om ändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.*

(Forts.)

punkt frågan bör ses. Nu skulle man, om man följde utskottets tankegång, möjligen kunna komma med det påståendet, att antalet af de barn, som kunna befaras vara födda med ett ärftligt alkoholbegär, är så försvinnande litet, så att det betyder ingenting, om man söker komma dessa till hjälp. Men jag tror icke, att så är förhållandet. Man har ju exempelvis beräknat alkoholisternas antal i Sverige till cirka 50,000, och jag tror, att denna siffra nog skulle kunna blifva ändå mycket större. Man har vidare beräknat, att minst 80 procent af dessa blifvit alkoholister på grund af ärftligt alkoholbegär. Vi ha sålunda att räkna med ett ganska stort antal barn, som äro födda under så ödesdigra förhållanden, och hvad det då kan betyda för dem att få tillfälle köpa dessa alkoholfyllda praliner och förtära dem, förstår en hvar. Faran ligger däri, att härigenom uppväckes inom kort ett alkoholbegär, och de gå ohjälpligt under och komma att öka drinkarnes olyckliga skara. Vi träffa nu dessa barn förnämligast och kanske i synnerhet i de större städerna och våra större industrisamhällen; på dessa platser är det också som den egentliga försäljningen af ifrågakvarande konfityrer torde förekomma. I våra dyrbara skolor och uppfostringsanstalter arbeta vi på barnens uppfostrande till goda och nyttiga medborgare. Samtidigt se vi, huru de utsätts för frestelser, som omintetgöra vårt uppfostringsarbete. Då vi nu finna — och det har erfarenheten lärt — att dessa alkoholfyllda konfityrer kunna vara nog för att gifva barnen smak för alkohol, och på detta sätt med naturnödvändighet bidra att öka drinkarnes olyckliga skara i stället för att dessa barn kunde blifva nyttiga medborgare, så är det ju icke underligt, om vi vilja förbygga denna fara genom att förbjuda försäljningen af dessa varor.

Skulle ett sådant förbud innebära någon fara, någon svårighet för de konfektfabriker, som tillverka dylika alkoholfyllda praliner? Jag innehär här ett bref från en direktör i en af våra största konfektfabriker, som tillverkar sådana varor. Just om denna sak skriver han, att han helst såge, att han sluppe att tillverka dessa praliner med flytande sockerlösning och med tillsats af likör och konjak, emedan vid tillverkningen af dessa praliner så mycket går sönder, att förtjänsten blir mycket ringa. Längre fram i brefvet uttalar han den förhoppningen, att nykterhetsvännerna inom sina föreningar må agitera mot användningen af dessa konfityrer och äfven försöka förmå handlandena att icke köpa och sälja sådana och på detta sättet komma fabrikanterna till hjälp. Nu kan man fråga: hvarför fabricera fabrikanterna i alla fall dylikt? Svaret på denna fråga gifver samma direktör. Han skriver, att om handlandena icke skulle kunna få dessa praliner af svenska fabriker, så skulle de blifva tvungna att köpa dem i utlandet till skada äfven för de fabriker, som icke tillverka likörpraliner. Fabrikanterna själfva vilja således slippa denna tillverkning men kunna det icke på grund af konkurrensen från utlandet.

Man skulle kanske också mot det ifrågasatta förbudet kunna invända, att tiden ännu icke är inne för detsammes genomförande; det har icke bevisats såsom något säkert, att dessa praliner, och hvad de nu heta, gjort tillräckligt stor skada. Ja, skulle vi vänta därpå, så fingo vi nog vänta, då man anser att till och med brännvinet icke gjort tillräckligt stor skada för att alldeles kunna afskaffas. Skulle man icke för en enda gång kunna få lagstiftningsarbetet att taga hänsyn till den goda regeln: bättre förekomma än förekommas. Aldrig har man hört, att en god förordning kommer för tidigt, men väl säges det ofta, att den kommer för sent. Jag har ofta hört ute i landet uttryck sådana som detta: denna lag är bra, men vi borde hafva fått den minst 10 à 20 år tidigare; nu kommer den alldeles för sent.

Därtill kommer en annan sak. Vi måste nog vara beredda på, att i den mån, som rusdryckerna göras mera svåråtkomliga, många utvägar komma att försökas för att tillgodose spritbegäret. Här hafva vi början till en sådan utväg. Undersökningar hafva ju visat, att den i de alkoholhaltiga pralinerna inneslutna vätskans alkoholhalt kan uppgå till 48 volymprocent och därutöfver. Och hvad är det som hindrar att man gör dessa praliner så stora som möjligt, och låter alkoholgränsen så mycket som möjligt närma sig 100 procent. Har man gjort på detta sätt, så har man genast fått ett berusningsmedel. Om man, såsom utskottet nu gör, medgifver, att den af mig väckta frågan är värd all uppmärksamhet, hvarför då icke tänka tanken till slut och taga konsekvensen genom att förbjuda ifrågavarande försäljning.

Utskottet säger också, att erinringar af formell art kunna framställas mot det föreslagna sättet för frågans lösning. Men då jag icke af någon kunnat få veta, hvori de formella svårigheterna skulle bestå, och då jag anser det ifrågasatta förbudet vara af den allra största vikt, då det gäller att skydda de svaga barnen, hvarom jag talat, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Med herr Norlén förenade sig herr *Berg* i Göteborg.

Vidare anförde

Herr Karlsson i Göteborg: Jag tillhör icke den afdelning af utskottet, som behandlat detta ärende men ber få säga, att då ingen af de i utskottet sittande speciella representanterna för nykterhetsintresset funnit sig föranlåten att reservera sig till förmån för ifrågavarande motion, jag däri trott mig se ett ganska starkt bevis på, att motionen icke har den vikt och den betydelse, att den bör föranleda någon Riksdagens åtgärd. Därför har jag förenat mig i utskottets hemställan, till hvilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

*Omändringar
igällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

*Omändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.*

(Forts.)

Herr Thylander: Herr talman! Äfven jag har förvänat mig öfver, att ingen enda af nykterhetsvännernas representanter i utskottet i något afseende kunnat finna denna fråga värd uppmärksamhet. Men den är verkligen, såsom motionären anført, af ganska stor betydelse, och jag tror icke, att man behöfver leta med ljus och lykta för att se verkningarna af ett sådant sätt att handskas med karameller och praliner som det af motionären omnämnda, hvilket verkligen försiggår. Denna handtering har fått en stor utbredning. I synnerhet de, som hafva barn att uppfostra, finna ofta, att barnen, då de hafva köpt karameller, hvilket ju sker så snart de få en slant att kunna använda därtill, väl veta att skilja på karamell och karamell, icke därför att de längta efter att förtära spritdrycker, utan därför att ingredienserna i dessa praliner och karameller äro ägnade att sätta deras konstitution i en sådan stämning, att de längta därefter. Jag hemställer, om det kan vara skäl att se på frågan så nonchalant, som verkligen skett, då man talat om, att någon fara icke för närvarade föreligger. Fara föreligger visserligen icke för vuxna personer, åtminstone icke i någon högre grad. Men hvad de små beträffar, som en gång skola blifva stora, så föreligger verkligen en fara. Jag vill pointera, att här just är ett fall, där sprithandtering kan maskstinga människoömnena ganska tidigt, och jag undrar, om icke människovänner då borde ägna denna sak sin uppmärksamhet.

Efter mitt sätt att se saken tror jag, att man i detta fall skulle kunna begagna den lag, som redan förefinnes, för att beifra ett sådant förfaringsätt, som det här är fråga om. Men i motionen framhålles ett fall från Kristianstad, där man gjort försök därmed, utan att dock vinna något. Jag anser, att nykterhetsrepresentanterna i utskottet borde hafva haft anledning att ägna just detta exempel någon liten uppmärksamhet. Det kunde då hafva händt, att de sagt något till förmån för den princip, som i motionen framförts. För min del kan jag icke annat än beklaga, att denna fråga, som jag anser vara ytterst viktig, väckt så ringa uppmärksamhet, som den gjort, just därför att det är en handtering, som, kanske omedvetet, det kan jag ju medgifva, bidrager till att låta spritbegäret tränga allt djupare ned i vårt släkte och alltför tidigt angripa detsamma. Då man vet, att det finnes barn, som af naturen hafva en mycket svag konstitution, och då man ser, hur lätt de falla offer för denna frestelse, som icke är medvetet påverkad hvarken af försäljaren eller fabrikan- ten, så tycker jag, att man kunde hafva ägnat frågan någon större uppmärksamhet.

Nu har jag för min del ansett, att motionen icke kunde för- anleda någon åtgärd, då icke någon af nykterhetsvännernas re- presentanter inom utskottet ägnat någon uppmärksamhet åt frå- gan, men jag kan i alla fall icke underlåta, att, då ett yrkande om bifall till motionen nu blifvit framställt, instämna däri.

Det är emellertid en sak i utskottsbetänkandet, som är något dunkel, och det är, då utskottet säger, att formella skäl skulle lägga hinder i vägen för att kunna genomföra en reform i det föreslagna hänseendet. Hvilka dessa formella skäl äro, vet man dock icke. De äro kanske af sådan beskaffenhet, att de lägga hinder i vägen för ett bifall till motionen, men det skulle glädja mig, om någon medlem af utskottet ville upplysa mig om, hvilka dessa skäl äro.

Om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.
(Forts.)

Tills vidare vill jag instämma med motionären i hans yrkande.

Herr *Sandquist* instämde häruti.

Herr *Kvarnzelius*: Då det här uttalats förvåning öfver, att de speciella nykterhetsrepresentanterna inom utskottet icke reserverat sig till förmån för motionen, så skall jag be att få säga några ord för att angifva skälet, hvarför jag efter moget öfvervägande icke kunde biträda den ifrågasvarande motionen, och jag tror, att detta skäl varit bestämmande äfven för min vän, Ollas A. Ericsson, som likaledes företräder det speciella nykterhetsintresset i utskottet.

Jag vill då först och främst säga, att jag i hög grad sympatiserar med den tanke, som ligger bakom motionen, och äfven har blick för de faror, som kunna vara förenade med att de ifrågasvarande varorna i alltför stor utsträckning förtäras af minderåriga. Men det är, såvidt jag kan förstå, ännu icke konstateradt, att de praliner, som innehålla alkoholhaltig vätska, förtäras af minderåriga i någon större grad. Blott den omständigheten att dessa varor betinga ett pris af 6 kronor för kilogram tyder på, att det icke kan blifva fråga om att minderåriga skulle kunna komma öfver någon synnerligt stor kvantitet däraf, då deras tillgångar i regeln icke äro stora. Däri synes mig ligga en viss trygghet för att dessa varor icke komma att användas i någon större omfattning.

Vidare tror jag, att äfven om man nu skulle tilltappa denna möjlighet att komma åt alkoholhaltiga vätskor, man därigenom icke hade någon säkerhet för att det icke skulle uppstå någon annan form, under hvilken man skulle salubjuda samma varor, som finnas i nu omhandlade konfityrer. Den alkoholhaltiga vätskan skulle kunna inneslutas i något annat, som icke kunde hänföras till konfityrer, för den händelse det vore meningen att salubjuda dessa konfityrer uteslutande eller hufvudsakligen i syfte att därigenom förse en behöfvande allmänhet med de alkoholhaltiga vätskor, som nu finnas i dessa konfityrer.

Då här från flera håll framställts förfrågan, om hvilken formell invändning det vore som utskottet stödt sig på, så vill jag säga, att den för mig var den omständigheten att motionären ifrågasatt,

*Omändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.*

(Forts.)

att förbudet mot att sälja brännvin, inneslutet i konfityrer, skulle intagas i brännvinsförsäljningsförordningen. Jag tror nämligen, att ett stadgande af ifrågavarande beskaffenhet skulle med större fog kunna komma till stånd ungefär på enahanda sätt som t. ex. då man skall skydda minderårig för att genom missbruk af cigarrett-rökning skada sig. Det skulle således blifva ett stadgande af den innebörd, att minderårig icke skulle få köpa, eller, rättare sagt, att en handlande icke skulle äga rätt att sälja konfityrer, som innehålla alkoholhaltiga drycker, till minderårig. Det tror jag vore riktigare än att införa ett stadgande af denna art i brännvinsförsäljningsförordningen. Skulle det införas i nämnda förordning, synes det mig, som om den ifrågavarande bestämmelsen skulle få en annan innebörd än motionären afsett. Brännvinsförsäljningsförordningen innehåller, att ingen utan särskildt tillstånd äger rättighet att sälja drycker af viss alkoholhalt. Om en säljare i strid med detta stadgande tillhandahåller alkoholhaltiga drycker i den ena eller andra formen, synes det mig böra falla under brännvinsförsäljningsförordningens bestämmelser, och i den mån det icke faller därunder bör det falla under gällande förordning angående försäljning af vin och maltdrycker, och den sträcker sig ända ned till drycker med $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkoholhalt.

Motionären har emellertid ifrågasatt, att stadgandet skulle införas såsom ett tredje moment i § 2.

Jag skall då be att få fästa uppmärksamheten på hvad de andra momenten i denna paragraf innehålla, för att herrarne skola förstå hvilken absolut motsats ligger i det yrkande, motionären har framställt, i förhållande till hvad §:en handlar om. Första momentet i andra paragrafen säger: »Brännvin, som icke är renadt eller hvars styrka ej uppgår till minst 35 %, får vid detaljhandel ej hållas till salu». Det stadgas sålunda, att brännvin skall vara tillräckligt starkt. Andra momentet säger: »Ej heller får vid detaljhandel hållas till salu brännvin, som är försatt med något för hälsan skadligt ämne». Där har man således velat tillgodose det hygieniska krafvet på sådant sätt, att brännvin ej skall vara för hälsan skadligt. Så skulle detta tredje moment komma och säga: »Brännvin, inneslutet i konfityrer, får ej hållas till salu».

I konsekvens med innebörden af de två föregående stadgandena skulle naturligtvis man här af kunna läsa ut, att konfityrer skänka åt brännvin sådan skadlig egenskap, att det icke är tillrädligt, att det får hållas till salu i sådan form.

Detta skulle ju emellertid kunnat ändras, och man kunde hafva fått en annan lämpligare plats för stadgandet i brännvinsförsäljningsförordningen, men denna motion gifver icke anledning därtill. Emellertid hade man ju kunnat yrka på en skrifvelse, hvaruti man fäster Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på förhållandet.

Men det har ju anmärkts — och kanhända ej utan fog — att nykterhetsvännerna vilja skriva om alla möjliga småsaker, och på det sättet plöttrar man bort intresset för nykterhetsaken och tråkar ut alla med detsamma. Det har spelats på den melodien här i dag. Och jag såsom praktisk nykterhetsvän har verkligen, med hänsyn äfven till detta argument, tänkt, att det är väl icke värdt, att man bråkar med reservation äfven i denna punkt, då jag för öfrigt ej inser, att faran på detta område verkligen är så stor, att man bör besvara Kungl. Maj:t med en skrifvelse i ämnet. Därför har jag icke afgifvit någon reservation utan nöjt mig med den jämförelsevis välvilliga motivering, som utskottet, efter vår framställning, har bestått den ifrågavarande motionen.

Jag har för öfrigt här icke något yrkande att göra, men jag har velat på detta sätt klargöra min ståndpunkt i föreliggande fråga.

Herr Thylander: Herr talman! Jag är tacksam, att herr Kvarnzelius nu har lämnat upplysning om de skäl, som ligga till grund för att ingen reservation från nykterhetsvännernas representanter i utskottet förekommit i denna fråga, och jag anser dessa skäl vara utaf den vikt och betydelse, att jag är tacksam att de sålunda hafva kommit i kammarens protokoll. Ty efter mitt sätt att se, är denna nykterhetsfråga, för hvilken man har velat lagstifta i detta fall, ganska viktig — och viktig isynnerhet därför att bruket, som man velat komma åt genom en lagstiftning i denna form, är ganska starkt utbredd och mycket starkt utbredd isynnerhet bland den fattigare befolkningen i vårt land. Att man bland barn kan finna, att det kan blifva för mycket äfven med utskänkingen i praliner, har så tydligt visats af det anförda fallet i Kristianstad, där stadsfiskalen vinnlagt sig om att utreda frågan riktigt klart. Man kan ju säga, att detta är blott ett exempel. Men hvem borgar för att icke också andra exempel kunna letas upp, äfven bland äldre?

För min del anser jag, att motionären bör taga ad notam de lärdomar, han fått af herr Kvarnzelius, och försöka att få fram frågan i en annan form vid en kommande riksdag. Ty, om frågan nu faller, vill jag för min del uttala den förhoppning, att den faller framåt och icke bakåt.

Sedan härmed öfverläggningen förklarats vara afslutad, framställde herr talmannen propositioner å de därunder gjorda yrkandena, hvarvid kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 6.

Utskottet hade till behandling förehåft fyra särskilda inom Andra kammaren väckta motioner, afseende inskränkning i de

*Om ändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

Omändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin. tillfälliga utskänkingsrättigheterna, nämligen nr 111 och 112 af herr *Söderbergh* i Karlshamn *m. fl.*, nr 23 af herr *Hagberg m. fl.* och nr 120 af herr *Räf*.

I den förstnämnda motionen hade föreslagits, att Riksdagen ville för sin del besluta, att mom. 1 och mom. 4 i 16 § i förordningen angående försäljning af brännvin skulle utgå, likasom i förordningen förekommande hänvisning till berörda lagrum.

I motionen nr 112 hade herr *Söderbergh* i Karlshamn *m. fl.* hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring i 16 § 2 mom. i gällande brännvinsförsäljningsförordning, att orden: 'sedan vederbörande kommunalstämma lämnats tillfalle att yttra sig' utbyttes mot: 'sedan vederbörande kommunalstämma därtill lämnat sitt bifall';

Herr *Hagberg m. fl.* hade i sin motion föreslagit, att Riksdagen skulle besluta, det mom. 3 uti § 16 af förordningen angående försäljning af brännvin måtte ur förordningen utgå.

Herr *Räf* hade slutligen hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande författningar, att rättighet till försäljning af brännvin, vin och öl icke i något fall finge tilldelas någon utan att, i fråga om stad, dess stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnes, allmän rådstuga och, i fråga om landet, kommunalstämma därtill gifvit tillstyrkande utlåtande.

Utskottet hemställde, att motionerna

II: 111 af herr *Söderbergh* i Karlshamn *m. fl.*;

II: 112 » » *Söderbergh* i Karlshamn *m. fl.*;

II: 23 » » *Hagberg m. fl.*; samt

II: 120 » » *Räf*

icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Kvarnzelius*, med hvilken herr *Ericsson* i Ofvanmyra instämt och som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, nr 111 och 112 af herr *Söderbergh* i Karlshamn *m. fl.*, nr 23 af herr *Hagberg m. fl.* och nr 120 af herr *Räf*, för sin del ville besluta att 16, 17, 23 och 40 §§ i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 måtte erhålla följande lydelse:

16 §.

1. Vid hälsobrunn, badort eller annan kurort å landet, där särskild läkare finnes anställd, må på därom gjord ansökning Kungl. Maj:ts befallningshafvande, sedan vederbörande kommunalstämma därtill lämnat sitt bifall, meddela rättighet till bränn-

vinsutskänkning för kortare tid än år, dock att vid sådan utskänkning egentligt brännvin må tillhandahållas endast vid måltider åt spisande gäster.

2. Vid meddelande af utskänkingsrätt enligt denna paragraf må Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreskrifva de inskränkningar, som i öfrigt kunna anses nödiga.

*Omändringar
i gällande förordning
angående försäljning af
brännvin.
(Forts.)*

17 §.

1. På auktion — — — — (lika med nuvarande lydelse)
— — — — i öfrigt behörig.
2. Bolag, må — — — — (lika med nuvarande lydelse)
— — — — tillhandahåller i sin rörelse.
3. Öfverlåtelse — — — — (lika med nuvarande lydelse)
— — — — medgifven.
4. Afider den — — — — (lika med nuvarande lydelse)
— — — — behörig och lämplig.
5. Afider den, som på grund af 16 § innehar rättighet till
brännvinsutskänkning — — — — (lika med nuvarande lydelse)
— — — — och lämplig.

23 §.

1. Då rättighet — — — — (lika med nuvarande lydelse)
— — — — taxeringsmyndigheterna.
2. Afgiften för — — — — (lika med nuvarande lydelse)
— — — — förskottsvis till vederbörande uppborädsman.

40 §.

Idkar någon — — — — (lika med nuvarande lydelse) —
— — — — till detaljhandel förlustig.

Utöfvar den, som erhållit rättighet till utskänkning enligt 16 §, densamma annorledes — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — — som nyss är sagdt; samt

herrar *Karlsson* i Göteborg och *Röing*.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Herr *Kvarnzelius*: Herr talman! Såsom herrarne se, har jag och herr *Ollas Å. Ericsson* vid denna punkt afgifvit en reservation, hvaruti vi hemställa om bifall till det yrkande, som föreligger i dessa fyra motioner, hvilka innefattas under punkt 6 i utskottets förevarande betänkande. Dessa fyra motioner afse förändringar i eller borttagande af de tillfälliga utskänkingsrättigheter, som omförmälas i § 16 af gällande brännvinsförsäljningsförordning.

I fråga om mom. 1 af § 16 är ju Andra kammaren redan

Om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin. på det klara med sin ståndpunkt genom att redan vid föregående riksdag hafva bifallit yrkande om att ifrågakvarande moment skulle ur § 16 utgå.

(Forts.) Enahanda är ju äfven förhållandet med mom. 4, som äfven har varit föremål för denna kammares pröfning förut och hvaruti vid senaste riksdag fattades det beslut, att dessa tillfälliga rättigheter för, hvad man kan säga, oförutsedda behof icke skulle kunna få medgifvas för längre tid än 14 dagar.

Nu har med anledning af föreliggande motioner vi reservanter ansett, att man skulle våga sig på att taga steget något längre i fråga om mom. 4 och fullständigt taga bort detta. Vi hafva nämligen tänkt oss, att lärdomarna under det tillfälliga rusdrycksförbudet under förra sommaren skulle hafva gifvit den erfarenheten, att man verkligen bör kunna vara utan dessa tillfälliga utskänkingsrättigheter, som endast afse en tidrymd af 14 dagar, då det gick för sig mycket bra för många att under ungefär motsvarande — ja längre — tid i fjol vara utan spritdrycker, utan att däraf kunnat påvisas någon som helst olägenhet.

I fråga om mom. 2 så afhandlar detta utskänkning vid hälso-brunnar och badorter. Det är för närvarande stadgad, att, innan Kungl. Maj:ts befallningshafvande äger rättighet att meddela tillstånd, vederbörande kommunalstämma skall höras. Nu har uti motionerna ifrågasatts, att i stället för stämmans hörande skulle inhämtas stämmans medgifvande, innan Kungl. Maj:ts befallningshafvande skulle äga att medgifva rättighet. Det är, såvidt jag förstår, endast i full konsekvens med de principer i öfrigt, som äro genomgående i vår brännvinsförsäljningslagstiftning, att de kommunala myndigheterna skola hafva vetorätt i dessa frågor efter de rösträtsbestämmelser, som för närvarande gälla inom kommunen. Jag kan således icke föreställa mig, att denna kammare, som förut nästan enhälligt har biträdt en skrifvelse om en betydligt mera utvidgad vetorätt, skulle i detta fall draga sig för att biträda det förslag, som af motionärerna och af oss reservanter i detta hänseende ifrågasatts.

Det yrkande åter beträffande förevarande paragraf, som väl möjligen kan framkalla någon betänklighet, skulle vara yrkandet om borttagandet af mom. 3, som afser utskänkning på passagerarfartyg. Men jag vill då fästa herrarnes uppmärksamhet på, att hvad vår reservation i detta fall innehåller afser endast att förhindra utskänkning af spirituösa drycker ombord å passagerarfartyg, och således berör den icke alls frågan om utskänkning af vin och öl. Genom ett bifall till reservationen, sådan den här föreligger, skulle passagerarfartygen, eller kommunikationsmedlen till sjöss, blifva likställda med kommunikationsmedlen till lands, där man för närvarande icke vid någon järnvägsstation eller i någon restaurationsvagn kan få köpa annat än öl och vin; några starkare rusdrycker tillhandahållas icke. Är det så, att en resande

på grund af djupt inrotad vana icke kan under så jämförelsevis kort tid, som en ångbåtsresa i allmänhet kräfver, undvara dessa drycker, synes det tillräckligt, att han hänvisas att, då han gör i ordning sina reseffekter, äfven sörja för detta behof, utan att det genom statens försorg skall vara sörjdt för att han får sitt behof fylldt ombord på fartyget, därigenom att dessa drycker där skola tillhandahållas.

*Omändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

Jag är därför öfvertygad, att, med hänsyn till den ståndpunkt, som denna kammare förut intagit i fråga om de bestämmelser, som i § 16 afhandlas, den äfven skall finnas villig att följa oss reservanter i detta hänseende och gifva § 16 den förändrade lydelse, som vi i vår reservation hafva föreslagit, i samband hvarmed §§ 17, 23 och 24 också böra undergå den förändring, som påkallas genom bifall till vårt yrkande i reservationen.

Jag hemställer därför, herr talman, utan att besvära kammaren med någon längre motivering, att kammaren måtte besluta att afslå bevillningsutskottets hemställan under ifrågavarande punkt 6 samt biträda den utaf mig och herr Ollas A. Ericsson afgifna reservationen.

Häruti instämde herrar *Ericsson* i Ofvanmyra, *Johansson* i Jönköping, *Janson* i Bråten, *Ericsson* i Vallsta, *Beckman*, *Larsson* i Klagstorp, *Broomé* i Bårslöf, *Åberg*, *Berg* i Göteborg, *Igel*, *Lindgren* i Skog och *Söderbergh* i Karlshamn.

Herr Räf: Herr talman! Som herrarne behagade finna, hemställer bevillningsutskottet i denna punkt om afslag på inalles fyra motioner, och bland dessa min, nr 120. Med afseende å denna utskottets hemställan har reservation afgifvits af herr Kvarnzelius, som nu också försvarat densamma, samt af herr Ollas A. Ericsson. Men som denna reservation hvarken i principellt afseende eller till sin omfattning motsvarar ändamålet med min motion, nödgas jag yttra några ord för att sedermera genom votering få utredd Andra kammarens ställning i denna sak.

Min motion afser helt och obegränsadt lokalt veto, d. v. s. befogenhet för kommun att inom sitt område förhindra försäljning af brännvin, vin och öl. Min begäran går således något längre i nykterhetsvänligt afseende än liberala samlingspartiets motion om s. k. lokalt veto. Liberala samlingspartiets motion och min motion skilja sig vidare åt i afseende å bestämmelserna för rösträtt och majoritet. Liberala partiets motion om lokalt veto föreskrifver nämligen, att till myndig ålder komna män och kvinnor skola få deltaga i omröstning, samt att vid denna omröstning fordras för förbuds införande $\frac{2}{3}$ majoritet, hvilken majoritet emellertid äfven äger besluta om införande af ny eller förut nedlagd krogrörelse. Min motion däremot afser, att alla kommu-

*Om ändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.*

(Forts.)

nalt röstberättigade män och kvinnor skola få deltaga i omröstningen samt kräfver endast enkel majoritet och endast vetorätt. Orsaken till att jag framkommit med denna min vetomotion är den, att det inom landet gifves en massa fullt pålitliga nykterhetsvänner, som ursprungligen varit betänksamma och på senare åren gjort allt mer och mer bestämdt motstånd till ett per capita byggdt s. k. veto med $\frac{2}{3}$ majoritet. Däremot kunna samma personer vara lifligt intresserade för, att länsstyrelserna icke under några som helst förevändningar och utan afseende å de kommunala myndigheternas veto skola kunna påtvinga kommunerna rusdrycksförsäljning. Då säkerligen ingen för närvarande kan bevisa, att ett per capita byggdt s. k. veto med $\frac{2}{3}$ majoritet skulle vara mer effektivt i nykterhetsvänligt afseende än ett på nuvarande kommunala rösträttsgrunder byggdt lokalt verkligt veto med enkel majoritet, synes det mig ur nykterhetsvänlig synpunkt vara synnerligen oklokt att icke på allvar söka tillgodogöra nykterhetssaken dessa nykterhetsvänners intresse, inflytande och röster. Det få väl ändå alla nykterhetsvänner erkänna, att ett på den nuvarande kommunala rösträtten grundadt lokalt veto skulle medföra så afsevärda fördelar för nykterhetssaken, att man som nykterhetsvän omöjligen kan vägra att lämna det sitt understöd. Jag hänvisar i detta afseende till nykterhetsrörelsens i vårt land historia.

På grund af hvad jag sålunda anfört och med åberopande i öfrigt af motiveringen i min motion, vågar jag, herr talman, yrka afslag på bevillningsutskottets hemställen och bifall till min motion, däri jag föreslår, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande författningar, att rättighet till försäljning af brännvin, vin och öl icke i något fall må tilldelas någon utan att, i fråga om stad, dess stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmän rådstuga och, i fråga om landet, kommunalstämma därtill gifvit tillstyrkande utlåtande».

Med herr Räf förenade sig herrar *Månsson, Thavenius* och *Danielsson*.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Att vi reservanter i bevillningsutskottet icke för närvarande velat gå längre i fråga om herr Räfs motion, än till att upptaga hans däri gjorda framställning endast i hvad den afser gällande brännvinsförsäljningsförordning, beror därpå, att motioner i detta ämne väckts dels af liberala samlingspartiet och dels af nykterhetsgruppen, hvilka motioner äro föremål för lagutskottets pröfning, då de beröra försäljningsförordningen angående öl och vin. Vi ansågo icke lämpligt att gå behandlingen af dessa motioner i förväg, utan vi ha trott

det vara bäst att nu endast upptaga hvad som föll under brännvinsförsäljningsförordningen för att sedan naturligtvis vid det tillfälle, då lagutskottets utlåtande angående dessa andra motioner föreligger, ta konsekvenserna af det beslut, som här fattas i dag och då möjligen bifalla de öfriga yrkanden, som ligga i dessa motioner. Jag ber att få stryka under, att det där icke allenast är fråga om hvad liberala samlingspartiet föreslagit, utan äfven om hvad nykterhetsgruppen föreslagit — och i denna senare grupp finnes, som bekant, en hel del andra än liberala medlemmar af Riksdagen, och jag tror till och med, att herr Räf är medlem af nykterhetsgruppen, så att äfven herr Räf kan anses i någon mån meddelaktig i dess motion i denna fråga. Men, såvidt jag kan förstå, är det enda sätt, på hvilket man här kan komma någon väg, att gå i ordning med frågorna.

Om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.

(Forts.)

Jag vill således betona, att den omständigheten, att vi icke i vidsträcktare mån, än hvad som af reservationen framgår, yrkat bifall till herr Räfs nu ifrågavarande motion, beror därpå, att vi ansett, att hans yrkanden i öfrigt borde komma före först när det lagutskottsbetänkande, hvarom jag nyss talade, kan komma att ligga på kammarens bord.

Nu vet jag icke, om herr talmannen har för afsikt att framställa proposition på de skilda yrkandena hvar för sig, men under förutsättning att herr Räfs yrkande skulle ställas mot det yrkande, som jag här gjort, och därvid möjligen vinna flera röster, vill jag hemställa till herr Räf, huruvida han verkligen anser, att han därmed gjort nykterhetssaken en tjänst. Här föreligger ju å ena sidan ett klart yrkande på en definitiv åtgärd, hvarigenom sådan ändring i brännvinsförsäljningsförordningen skulle vidtagas, att klubb rättigheter och s. k. tillfälliga rättigheter skulle helt och hållet borttagas, att utskänkning af brännvin och andra spirituösa drycker skulle vara förbjuden å passagerarefartyg samt att det lokala vetot skulle i fråga om brännvinsförsäljningsförordningen blifva fullständigt genomfördt utefter hela linjen; å andra sidan yrkas, såvidt jag rätt fattade hvad herr Räf nyss uppläste, endast en skrifvelse i allmänhet och om det lokala vetot. Skiljaktigheterna i det afseende, hvori herr Räfs yrkande går längre än det yrkande på en definitiv åtgärd, som här föreligger, röra således endast förordningen angående försäljning af öl och vin. Jag hemställer till herrarne, huruvida ni efter moget öfvervägande verkligen anse, att man gagnar nykterhetssaken genom att utbyta detta klara, reella ändringsförslag, som nu skulle här i kammaren definitivt fastslås, mot allenast en skrifvelse sådan som den af herr Räf nu ifrågasatta.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till den af mig m. fl. afgifna reservationen.

Herr R ä f: Med det beslut, som rörande denna punkt fattats

Omändringar af Första kammaren, kan det ju nu icke blifva fråga om annat än en opinionsyttring från Andra kammarens sida. Då min motion går längre än de öfriga motioner, som i detta ämne föreligga, i det att den, principiellt taget, omfattar alla de punkter, som i dessa andra motioner finnas upptagna, kan jag icke finna

(Forts.)

annat, än att hvar och en, som lyssnat på hvad herr Kvarzelius här yttrat och påyrkat, måste känna sig betydligt styrkt i sin uppfattning om lämpligheten af att nu bifalla min motion.

Jag yrkar således fortfarande bifall till min motion och afslag å utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr *Meurling* instämde häruti.

Härmed förklarades öfverläggningen vara afslutad. Herr talmannen gaf nu propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) afslag å samma hemställan och bifall till den af herr Kvarzelius afgifna, vid punkten fogade reservationen samt 3:o) afslag å utskottets hemställan och bifall till den af herr Räf i ämnet väckta motionen, och förklarade sig herr talmannen anse den under 2:o) upptagna propositionen hafva flertalets röster för sig. Som emellertid votering begärdes af herr Räf, upptog herr talmannen ånyo för bestämmande af kontrapropositionen de båda återstående yrkandena, hvarvid herr talmannen fann den under 1:o) angifna propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Men äfven nu begärde herr Räf votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som till kontraproposition i hufvudvoteringen angående punkten 6:o) af bevillningsutskottets förevarande betänkande nr 14 antager bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit bifall till den i ämnet af herr Räf väckta motionen.

Omröstningen i denna votering utföll med 134 Ja mot 62 Nej, i följd hvaraf omröstningspropositionen för hufvudvoteringen erhöi följande af kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å bevillningsutskottets hemställan i punkten 6:o) af utskottets förevarande betän-

kande nr 14, bifaller den af herr Kvarnzelius vid punkten af-
gifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställen.

Denna votering utvisade 127 Ja mot 61 Nej, vid hvilken utgång kammaren med afslag å utskottets hemställen bifallit den af herr Kvarnzelius afgifna, vid punkten fogade reservationen.

§ 9.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående villkoren för giltigheten af sådant utaf ömsesidigt försäkringsbolag fattadt beslut, hvarigenom delägarnes ansvarighet för bolagets förbindelser förändras.

Utskottets hemställen bifölls.

§ 10.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående tillägg till lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom m. m.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 108, hade herr vice talmannen *Staaß* jämte 19 andra af kammarens ledamöter föreslagit,

1:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg till lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, att, då aftal om förvärf enligt lagens 3 § ägt rum, staten eller den kommun, där den förvärfvade jorden vore belägen, berättigades på vissa villkor inlösa densamma;

2:o) att Riksdagen måtte för sin del besluta sådan utvidgning af ofvannämnda lag, att densamma komme att vinna tillämpning för hela Gäfleborgs län; samt

3:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes så snart ske kunde låta verkställa

*Omändringar
i gällande för-
ordning an-
gående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

*Om tillägg till
lagen ang.
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
att förvärfva
fast egendom
m. m.*

Om tillägg till lagen ang. förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom m. m. (Forts.)

en fullständig utredning rörande bolags jordförvärf i de mellersta och södra delarna af riket samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning kunde påkallas.

Utskottet hemställde,

1:o) att det i förenämnda motion under 1:o) gjorda yrkande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

2:o) att det under 2:o) i motionen framställda yrkandet icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, samt

3:o) att det i motionen under 3:o) gjorda yrkande icke heller måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

beträffande utskottets hemställan under *punkten 1*

af herr *Widén*; samt

af herrar *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje, *Jansson* i Edsbäcken och *Ersson*, hvilka hemställt, att Riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg till lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, att, då aftal om förvärf enligt lagens 3 § ägt rum, staten eller den kommun, där den förvärfvade jorden vore belägen, berättigades på vissa villkor inlösa densamma;

beträffande utskottets hemställan under *punkten 2*

af herrar *Widén*, *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje, *Jansson* i Edsbäcken, *Berggren* och *Olsson* i See, hvilka ansett, att lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom borde utsträckas att omfatta hela *Gäfléborgs län*, och därför yrkat, att Riksdagen måtte för sin del antaga ett i reservationen intaget förslag till lag om i sådant syfte ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i nämnda lag; samt

beträffande utskottets hemställan under *punkten 3*

af herrar *Widén*, *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje, *Jansson* i Edsbäcken, *Berggren* och *Olsson* i See, hvilka hemställt, att Riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville, så snart ske kunde, låta verkställa en fullständig utredning rörande bolags jordförvärf i de mellersta och södra delarna af riket samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning kunde påkallas; och

af herr *Bergendahl*.

Utskottets under *punkten 1* gjorda hemställan upplästes, hvar efter ordet begärdes af

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Lagutskottets utlåtande i förevarande punkt jämte det närmast efterföljande lagutskottsutlåtandet utgör så att säga efterverkningar af den norrlandsfråga, hvars grafsättning i det väsentliga vi bevittnade i förmiddags.

Uti förevarande betänkande behandlas en motion, som afser att, utöfver hvad som föreskrifves i 1906 års lag rörande förbud för bolag och förening att förvärfva hemman eller fast egendom på landet, i något vidare mån, än hvad skedde 1906, utsträcka förbudet inom Norrland och vidare att få en utredning om saken, såvidt den rör södra och mellersta delarna af landet.

Innan jag ingår på den frågan, nödgas jag att i största korthet anställa en liten politisk betraktelse, som äger samband med denna sak och som fått komma till uttryck i mina reservationer till lagutskottets betänkanden. Nu är det ju så, att denna lagstiftning har till uppgift att söka hindra uppkomsten af det s. k. industriella feodalväldet, och för det ändamålet har man, så godt man kunnat, sökt att uppvisa hvilka olyckor uppstått i vårt land liksom i andra länder däraf att enskilda jordägare lägga under sig större delar af landets jord. Dessa synpunkter ha visserligen rönt starkt motstånd från Första kammaren, helt naturligt beroende därpå, att den närmast representerar de intressen, som blifva angripna, men så småningom har man kämpat sig fram och vunnit någon liten punkt här och där. Nu har emellertid på sista tiden och under ledning af ledamöter af Riksdagen och äfven af denna kammare rundt omkring i landet förts det talet, att de som sträfva efter att hindra bolagens vidare förvärf af bondehemman och att söka återvinna åt bönderna så mycket som möjligt af den jord, som bolagen redan tagit ifrån dem, ha ledts af ett argt uppsåt att taga jorden från bönderna.

Jag tycker icke, att man, när man skall behandla en sakfråga, bör anlägga politiska agitationssynpunkter på densamma; och därför ha vi alltid sökt att vid behandlingen af dessa saker framlägga de bevis, som vi ha af historien om feodalväsendet såväl som af våra egna erfarenheter på detta område. Men då man verkligen lagt sig vinn om att rädda något af bondejorden från att hemfalla under feodalismen eller, där feodalväsende uppkommit, söka rädda jord tillbaka till bönderna, så har af dem, som motsatt sig detta, förts det talet, att vi vilja taga jorden från bönderna, och man har sökt sprida denna uppfattning i landet. Detta är ett synnerligt orättfärdigt tal, och jag ber att få inlägga min allra bestämdaste protest mot ett sådant tillvägagångssätt. Därför har jag också särskildt i dessa reservationer nödgats anlägga en synpunkt, som jag ej förut behöft göra gällande, den nämligen, som kommer fram i begynnelsen och slutorden till såväl de tre reservationerna till detta betänkande som de två reservationerna till lagutskottets följande utlåtande. En liknande fråga kommer före längre fram, och den spökade äfven vid den interpellationsdebatt, som vi hade i förmiddags. Här får man en belysning af hvad som menas med att taga jorden ifrån bönderna och får också veta, hvilka som ha gjort det. Då man nu nödvändigtvis vill tala ur denna synpunkt, har jag i samtliga

Om tillägg till lagen ang. förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom

n. m.
(Forts.)

Om tillägg till lagen ang. förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom m. m. (Forts.)

mina reservationer tillåtit mig att hänvisa just till detta; och där-
 för sluta alla fem reservationerna med citatet »taga jorden från
 bönderna» i de fyra första och »tagit jorden från bönderna» i
 den sista, i hvilken liksom i det spörsmål, som var föremål för
 interpellationsdebatten här i dag, i främsta rummet gäller att åter-
 ge åt bönderna något af den jord, som tagits från dem.

Nu har utskottet mera kärft och värdslost än vanligt och utan något försök att förstå och ingå på de synpunkter, som äro väglädande för denna så viktiga fråga, helt och hållet affärdat denna sak. Hvad nu först angår den första punkten i den föreliggande motionen, så har under de tre föregående åren utskottets majoritet dock varit med om att i den lilla mån, som där är ifrågasatt, återgifva åt bönderna en del af jorden; lagutskottets utlåtanden ha nämligen alltid de tre sista åren gått i den riktningen. Nu i år är lagutskottets majoritet för första gången mot detta. Och hvarför är lagutskottets majoritet mot detta i år? Jo, därför att efter de proportionella utskottsvalens genomförande de s. k. »landtmännen» i denna kammare särskildt velat representera sig på ett sätt, som visar, att de äro absolut mot alla sträfvanden, som gå ut på, att man skall återge åt bönderna, hvad bolagen tagit från dem. Men de människor, som dessa motioner afse att skydda, äro också landtmän, och det är i deras intresse som reservationerna nu afgifvits.

Hvad nu angår den här föreliggande punkten, skall jag i själfva saken — jag ser att herr Berggren gör anteckningar, men han är ett lysande undantag, så att min anmärkning drabbar icke honom — säga allenast det, att denna punkt helt enkelt afser att, då den norrländska förbudslagen var en kompromiss, och det i densamma medgafs, att själfva utskogarna fortfarande skulle få förvärfvas af bolag, just dessa utskogar, som kronan skänkt åt bönderna, skulle i någon mån återbördas åt dessa. Nu har det motionerats tre år förut, och detta är fjärde gången, att man skulle gå vidare på förbudslagstiftningens väg, så till vida att man skulle bereda tillfälle åt stat och kommun, men med företrädesrätt för kommun, inom hvilken skogen är belägen, att komma i besittning af skog på så sätt, att egendomen först hembjudes kommunen till inlösen. Det är ju mycket möjligt och äfven sannolikt, att i de flesta fall kommunerna icke kunna vara i tillfälle att göra ett sådant inrop; men kommer den principen väl in i lagen, att kommunerna ha rättighet till sådan inlösen, komma nog också flera kommuner att kunna göra det. I alla händelser komma krafter först då få anledning att sätta sig i rörelse för att bereda kommunerna tillfälle att verkligen kunna göra detta.

Det i denna punkt framställda förslaget har alltid hitintills antagits af Andra kammarens majoritet, och jag hoppas, att denna majoritet trots motståndet från kammarens »landtmän»

fortfarande skall gå med på detta, hvarför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Karlsson* i Fjal instämde häruti.

Herr *Berggren*: Herr talman! Af utskottets utlående framgår, att jag icke kunnat biträda motionärernas yrkande i första punkten. Detta förhållande får dock icke fattas så, att jag skulle anses hysa några ömmare känslor gentemot bolagens jordförvärf. Min ställning till frågan om dylika jordförvärf torde tillräckligt tydligt framgå däraf att jag låtit anteckna mig som reservant vid andra och tredje punkterna af förevarande utlåtande; och för att ännu bestämdare precisera min ställning till bolagens jordförvärf, vill jag här säga, att jag för min del ansett och fortfarande anser, att bolagen icke böra äga mera jord än som är nödvändigt för industriens utöfvande.

Motionärerna yrka i första punkten, att till förbudslagen af den 4 maj 1906 skulle fogas ett tillägg af innehåll, att, då aftal om förvärf enligt lagens 3 § ägt rum, staten eller den kommun, där den förvärfvade jorden är belägen, berättigas på vissa villkor inlösa densamma.

Här är således, såvidt jag kan fatta, fråga om en utsträckning af expropriationsrätten. Då så är, framställer sig den frågan, huruvida en sådan utsträckning är af behovet påkallad. För min del anser jag, att så icke är förhållandet. Vid användandet af det årliga anslag, som Riksdagen beviljar för inköp af skogsmark för statens räkning, ha åtminstone hittills funnits rikliga tillfällen att inköpa sådan mark af enskilda skogsägare. Det har visat sig, att den åt staten hembjudna enskilda skogsmarken många gånger har representerat betydligt större belopp än de, som stått till domänstyrelsens förfogande. Det kan således härvidlag icke föreligga något verkligt behof af att till statens förmån företaga en sådan utsträckning af expropriationsförfarandet, som här ifrågasatts.

Hvad återigen kommunerna angår, så vore det högeligen önskligt, att de kunde förvärfva skogsmarker för bildande af kommunalskogar. Men i afseende å kommunerna, särskildt skogskommunerna, förhåller det sig som bekant så, att de i allmänhet sakna medel för förvärfvande af skogsmark. Det skulle således lända till ganska litet gagn, ifall de nu finge denna expropriationsrätt. Jag vill emellertid i allt fall framhålla, att det är synnerligen viktigt, att sådana åtgärder vidtagas, att det blir möjligt för kommunerna att förvärfva sig skogsmark till kommunalskogar. Kommunalutskylderna växa ju år ifrån år uti kommunerna, inkomsterna däremot icke. Framtiden ställer sig därför mycket bekymmersam för dem. Ett sätt att hjälpa kommunerna med utgörandet af deras kommunalutskylder vore, enligt min uppfattning, att kommunerna sattes i tillfälle att inköpa skogsmark; men

Om tillägg till lagen ang.

förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom

m. m.
(Forts.)

Om tillägg till lagen ang. förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfa fast egendom m. m.
(Forts.)

för att bereda dem en sådan möjlighet, bör det först och främst ordnas så, att de på billiga villkor kunna erhålla statslån för sådana inköp.

Jag hör visserligen icke till dem, som på något sätt vilja motsätta sig återgifvandet åt bönderna af hvad bolagen hafva »från-tagit dem», men jag kan icke inse, att förevarande framställning på något sätt är ägnad att åt bönderna återbörda hvad de i förra tider hafva frånhandt sig.

Herr Lindhagen har i sin reservation bland annat framhållit, hurusom senaste skogskommittén uttalat den satsen, att staten är enligt alla länders erfarenhet den yppersta skogsägaren.

Ja, i stort sedt torde detta påstående vara riktigt; men att på denna grund införa ett utsträckt expropriationsförfarande, det anser jag i allt fall icke vara tillrädligt eller riktigt. Om staten är den yppersta skogsägaren, då torde kommunerna komma där-näst, därefter bolagen, och i sista hand de enskilda jordägarna. Vill man drifva fram saken från ren skogsvårdssynpunkt, så skulle följden därför obevekligen bliwa den, att expropriationen närmast skulle rikta sig mot de enskilda skogsägarna eller bönderna; och om en framställning därom skulle göras i riksdagen, så vet jag verkligen icke — därest man nu gillar den ståndpunkten — hvad man skulle kunna invända däremot.

Det är denna af herr Lindhagen uttalade mening, som jag funnit betänkelig, och mot hvilken jag velat inlägga min gensaga. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Widén: Herr talman! Som herrarna finna, har jag vid denna punkt reserverat mig in blanco, och jag ber därför att med några ord få förklara, hvad jag därmed menar.

Jag har emellertid icke något annat yrkande att framställa än det, som gjorts i reservationen. Jag anser nämligen, att en utredning, sådan som reservanternas här begära, verkligen kunde vara af nytta, ehuru väl jag annars intager en något afvikande och i viss mån tveksam ståndpunkt i frågan.

Jag skall nu icke närmare utveckla denna ståndpunkt; det har skett ganska grundligt vid ett par föregående tillfällen, då denna fråga förevarit. Jag vill bara ha till protokollet antecknad, att jag för min del anser det vara tveksamt, huruvida, åtminstone för det län som jag tillhör, en sådan anordning, som här är ifrågasatt, skulle vara gagnelig. För öfrigt ber jag att i den delen få hänvisa till det yttrande, som jag hade i föl i samma fråga, och hvilket det ju icke tjänar mycket till att nu stå här och upp-repa.

Jag vill dock till hvad jag då sade tillägga, att den utvidgning, som man här velat gifva 1906 års lag, utgår från en synpunkt, som egentligen är för denna lag främmande.

I den motion, hvarom det nu föreliggande utlåtandet handlar,

är det nämligen fråga om förvärfvande af skogsmark åt staten eller vederbörande kommun; således *skogsfrågan* eller frågan om bildande af allmänna skogar för beredande af *ett bättre bevarande af skogskapitalet* är det, som det gäller. 1906 års författning däremot sysselsätter sig med åtgärder för *bibehållande af den med äganderätt försedda jordbrukande befolkningen i Norrland*. En ändring af förevarande paragraf i nämnda lag, som kunde bättre tillgodose det senare syftemålet, anser jag vara synnerligen önskvärd; men en ändring, som syftar därhän, bör vara af helt annat slag än den, hvarom man här anhåller. Att införa ett heterogent element i 1906 års lag, som ändock är föremål för missuppfattning i antydda riktning, anser jag ock vara i viss mån betänkligt.

Det är allenast detta jag velat säga. Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till reservanternas skrifvelseförslag, enär jag icke vågar påstå annat, än att en sådan utredning, som de begära, i allt fall kan vara gagnelig.

Öfverläggningen var härmed afslutad.

Herr talmannen framställde nu propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels på afslag därå och bifall i stället till den af herr Lindhagen m. fl. afgifna, vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den sistberörda propositionen hafva flertalets röster för sig. Som emellertid votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställan i punkten 1:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 33, bifaller den vid punkten af herr Lindhagen m. fl. afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utföll med 101 ja mot 83 nej; hvadan kammaren afslagit utskottets hemställan och i stället bifallit den vid punkten af herr Lindhagen m. fl. afgifna reservationen.

Efter föredragning af *punkten 2*, yttrade

Herr Olsson i See: Som herrarne finna, är vid denna punkt fogad en reservation af herr Widén m. fl. Då äfven jag befinner

Om tillägg till mig bland dessa reservanter, skall jag anhålla att få yttra lagen ang. några ord.

förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfa fast egendom m. m.
(Forts.)

Utskottet framhåller, att det icke förefinnes någon egentlig fara för bondeståndets framtid i de delar af Gäfleborgs län, där norrlandslagen nu icke tillämpas, men utskottet lämnar ingen statistik eller eljest några bevis för att bestyrka riktigheten häraf. I motionen däremot, där det begäres en utsträckning af förbudslagen till att omfatta hela Gäfleborgs län, finna vi — det står på sidan 3 i utskottets utlåtande — att omfattningen af bolagens jordförvärf i Gäfleborgs län under perioden 1900—1905 vuxit från 317 till 481 mantal, en ökning således af ungefär 34 %. Detta visar ju raka motsatsen till hvad utskottet framhåller. Därför torde det väl vara af behovvet påkalladt, att lagen utsträcker till hela Gäfleborgs län, och Andra kammaren har ju för öfrigt redan åtskilliga gånger fattat beslut därom, hvadan jag förmodar, att kammaren äfven i år träder i samma fotspår och bifaller motionen om bolagsförbudslagens utsträckning till hela Gäfleborgs län.

Med anledning häraf anhåller jag att få yrka bifall till den af herr Widén m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen gifna propositioner i ämnet biföll kammaren med afslag å utskottets hemställan den af herr Widén m. fl. afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan utskottets hemställan i *punkten 3* upplästs, lämnades ordet till

Herr Pettersson i Södertälje, som anförde: Herr talman! Äfven det yrkande, som framstälts i den vid denna punkt afgifna reservationen har vid tre föregående tillfällen bifallits af Andra kammaren. Om man ser på de skäl, som utskottet anført för att afstyrka detta yrkande, så innehålla de just inte mycket. Utskottet säger helt kort, att jordbrukarnas ställning i mellersta och södra delarna af vårt land är en helt annan än i Norrland, och det må ju vara riktigt. Men sedan fortsätter utskottet tämligen kategoriskt: »Om någon fara i ifrågavarande afseende, d. v. s. för bolagens öfverhandtagande jordförvärf, för denna näringsgrens bestånd kan där, d. v. s. i södra och mellersta Sverige, icke med fog talas.» Det är allt. Utskottsmajoriteten har antagligen resonerat så här: I den här punkten kunna vi vara alldeles säkra på Första kammaren. Det kan inte hända, att Första kammaren går med på en sådan utredning, som här ifrågasatts. Första kammaren *behöfver* icke öfvertygas. Hvad åter Andra kammaren beträffar, så har den tre gånger bestämdt prononcerat sin ställning i frågan, och det är inte troligt, att den går ifrån denna ståndpunkt. Alltså, Andra kammaren *kan* inte öfvertygas. Och så har utskottets motivering fått det innehåll den har. Jag kan

inte underlåta att beteckna denna motivering såsom mer än lofligt torftig. Hvad åter motionärernas skäl beträffar, så återfinnas de å sidan 4 i betänkandet. Herrarne finna där, i hvilken utsträckning bolagens jordförvärf i några af de mellersta och södra länen har ökat från 1885 till 1905. Jag vill härvid påpeka, att trycktyperna i betänkandet äro sådana, att man skulle kunna tro, att det är fråga om tusentals mantal, hvilket emellertid icke är fallet. Det i talen förekommande komma-tecknet skall nämligen vara ett decimal-komma. Här ser man nu, huru stegringen försiggått: I Stockholms län från 133,881 mantal år 1885 till 256,224 mantal år 1905 och på samma sätt i åtskilliga andra län. Håller man sig till dessa siffror, synes det mig vara svårt att förneka, att bolagens jordförvärf i flera län i södra och mellersta Sverige verkligen äro stadda i en synnerligen rask tillväxt, så att man kan ha välgrundade skäl att äfven där hysa oro för jordbrukets bestånd. Huruvida det är så öfverallt, är ju svårt att säga, och det är en sak, som motionärerna heller icke påstått, men de ha sagt, att saken i alla fall är så pass allvarsam, att en utredning kan vara på sin plats, och något annat säges icke heller i reservationen. Jag tillåter mig därför, herr talman, att hemställa om bifall till reservationen.

Om tillägg till lagen ang. förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom m. m.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner i ämnet, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den af herr Widén m. fl. vid punkten afgifna reservationen.

§ 11.

Slutligen förelåg till afgörande lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning om verkningarna af lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom m. m.

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärfva fast egendom m. m.

I en inom Andra kammaren afgifven motion, nr 154, hade herrar *Lindhagen* och *Karlsson* i Fjäl föreslagit, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en opartisk undersökning:

1:o) rörande verkningarna af lagen den 6 maj 1906 om förbud för bolag att i vissa fall förvärfva fast egendom och särskildt beträffande bolagstjänstemäns och andra dylika personers fastighetsförvärf samt fastighetsinrop af bolagen själfva å exekutiva auktioner; och

2:o) i hvad mån lagen den 25 juni 1909 om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne vunnit tillämpning på bolagens och deras vederlikars arrendegårdar och, där så ej skett, om anledningarna därtill;

Om utredning
ang. verkningarna af lagen
ang. förbud i
vissa fall för
bolag o. förening att för-
värfva fast
egendom
m. m.
(Forts.)

äfvensom, därest utredningen därtill gäfve anledning, för Riksdagen framlägga förslag till förbättringar i berörda lagar.

Utskottet hemställde,

1:o att det under 1:o) i förevarande motion gjorda yrkande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, samt
2:o) att det under 2:o) i motionen gjorda yrkande icke heller måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vid förevarande utlåtande hade emellertid afgifvits reservationer

dels beträffande utskottets hemställan under *punkten 1:*

af herr *Widén*, som inom utskottet yrkat, att utskottet ville hemställa, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes anordna undersökning, på af reservanten angifvet sätt, rörande verkningarne af lagen den 4 maj 1906 om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom, samt i den mån och på det sätt, som kunde anses lämpligt, offentligent framlägga resultatet af en dylik undersökning; samt

af herrar *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje och *Karlsson* i Fjäl, hvilka hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte anordna en undersökning om verkningarna af lagen den 4 maj 1906 om förbud i vissa fall för bolag eller förening att förvärfva fast egendom, särskildt beträffande enskilda skogsspekulanter fastighetsförvärf samt fastighetsinrop af bolagen å exekutiva auktioner, äfvensom, därest utredningen därtill gäfve anledning, för Riksdagen framlägga förslag till förbättringar i berörda lag; dels ock beträffande utskottets hemställan under *punkten 2:*

af herrar *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje och *Karlsson* i Fjäl, hvilka hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte anordna en undersökning, i hvad mån lagen den 25 juni 1909 om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne vunnit tillämpning på bolags och enskilda skogsspekulanter arrendegårdar och, där så ej skett, om anledningarna därtill äfvensom därest utredningen därtill gäfve anledning, för Riksdagen framlägga förslag till erforderlig förbättring i berörda lag.

Sedan utskottets i *punkten 1* gjorda hemställan föredragits, begärdes ordet af

Herr *Widén*, som anförde: Herrarne finna af betänkandet, att undertecknad afgifvit *en* reservation; under det en annan reservation är afgifven af åtskilliga andra ledamöter från Andra kammaren i utskottet. Då dessa reservationer skilja sig något från hvarandra, skall jag anhålla att nu få klargöra min ståndpunkt, och hvad jag åsyftar med min reservation.

Frågan gäller den s. k. norrländska förbudslagen af 1906. De af herrarne, som voro här det året, minnas nog, att det var en ganska hård strid för att få till stånd denna lagstiftning, som var synnerligen välbehöflig. Jag bidrog äfven i min mån till

resultatet, ehuru min verksamhet på den tiden ännu icke var fäst vid Norrland, utan jag då ännu tillhörde södra delen af riket. En af de hufvudinvändningar, som då framställdes mot denna lagstiftning från motståndarna till densamma, var, att lagen skulle komma att verka oförmånligt, bland annat därför, att den ovillkorligen skulle komma att kringgås; den skulle aldrig kunna upprätthållas, menade man, och därför tjänade den ingenting till. Å andra sidan framhölls det stora behofvet af att denna lag kom till stånd, låt vara att den i ett eller annat afseende skulle komma att kringgås; det var nämligen angeläget, ansågo lagens förespråkare, att likafullt få en lagstiftning till stånd för att trygga och stadfästa den jordbrukande befolkningen i Norrland, så att denna befolkning icke skulle minskas mer och mer eller öfvergå från att vara själfägande till att bli bolagsarrendatorer.

För min del har jag icke kunnat finna annat, än att denna lag af den 4 maj 1906 också i allmänhet verkat välgörande. Jag flyttade upp till Norrland strax efter det lagen trädte i kraft, och sedan har jag, hvad mitt län vidkommer, sökt följa lagen i dess handhafvande och verkningar, och jag får säga, att min öfvertygelse är, att lagen verkat godt och i den riktning man hoppats, nämligen till tryggande och befästande af jordbrukarebefolkningens ställning där uppe. Den har faktiskt åstadkommit, att den jordbrukande, själfägande befolkningen har i stort sedt bibehållit sina hemman, och förhindrat, att den själfägande bonden förvandlats till bolagsarrendator eller eljest öfvergifvit hemmanet. Lagen har alltså varit af gagn för utvecklingen där uppe. Jag för min del är därför rädd om denna lag och jag är af den mening, att man skall låta sig angeläget vara att värna om den, så att den å ena sidan icke blir på deras tillskyndan, som önska detta, upphäfd och å andra sidan icke må löpa risk att genom några öfverilade beslut om ändringar eller utvidgningar blir till missbelåtenhet i stället för, såsom hittills åtminstone i det stora hela varit fallet, till belåtenhet; med ett ord, vi måste se till, att vi icke skjuta öfver målet.

Nu har, som jag nyss nämnde, framställtts åtskilliga anmärkningar mot lagen. Så har anmärkts, att man icke kommer åt de enskilde skogsköparne, och att skogen oakadt lagen eller än mer efter densamma likafullt blir sköflad. Från bolagshåll där uppe får man sålunda höra sådana påståenden; ty, säger man, då inte bolagen, som för öfrigt sköta sina skogar bättre än den enskilde, få köpa skog, så komma enskilda skogssköflare fram. Ja, det torde nog vara sant, att de enskilde skogsägarna visst inte sköta sin skog bättre, men, mina herrar, detta är något, som icke faller inom det område, där denna lag afser att verka. Den har icke gett sig ut för att vara en skogsvårdslag, som skall skydda skogen, utan en lag, som skall skydda och bevara den jordbrukande, själfägande befolkningen, och det är en helt annan sak. Det är näm-

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärfva fast egendom m. m. (Forts.)

Om utredning ligen så, att när ett bolag köper ett hemman, så lägges så att ang. verknin- säga en död hand på detta hemman: det går icke vidare i köp, ty garna af lagen bolaget behåller detta hemman för evärdelig tid. Detta är däremot ang. förbud i icke fallet med en enskild skogsköpare. Denne behåller nämligen vissa fall för icke egendomen så länge, utan lämnar den ifrån sig, låt vara i bolag o. före- sämre skick än det, hvarti han mottog den. Den anförda anmärk- ning att för- ningen drabbar sålunda enligt mitt förmenande icke denna lag, utan värfva fast de skogsvårdslagar vi ha. Och hvad dessa lagar beträffar, så är jag egendom m. m. gärna med om att de borde göras strängare, än de nu äro; lagen af (Forts). år 1903 om vård af enskildes skogar bör visserligen skärpas så, att man kan hålla efter dessa skogssköflare, om hvilka här är tal.

Det har vidare anmärkts, att lagen kringgås äfven af bolagen. Jag läste t. ex. i Stockholms Dagblad, jag vill minnas det var vid jultiden 1908, en artikel, hvarti det med styrka framhölls, att denna lag kringgås i stor omfattning, och därför skulle det enda riktiga vara att upphäfva hela lagen. Jag väntade mig sannerligen, att en motion i detta syfte skulle väckas vid den därpå följande 1909 års riksdag. Det kom emellertid ingen sådan motion, hvilket berodde måhända på, att man icke trodde, att en sådan motion skulle ha någon utsikt att gå igenom. Emellertid torde nog tankarna på en hel del håll gå i den riktningen, att för att få omkull lagen det så mycket som möjligt bör framhållas, att denna lag ingenting tjänar till, emedan den kringgås. Nu är det verkligen dess värre så, att lagen kringgås. Det är en sak, som icke kan förnekas, men jag för min del tror dock, att *mycket af talet härom icke har fog för sig.*

Jag försökte i fjol, just med anledning af denna artikel i Stockholms Dagblad, att göra en utredning, hvad Jämtlands län beträffar. Resultatet af denna utredning har jag meddelat i mitt yttrande till Andra kammarens protokoll vid förra årets riksdag. Jag infordrade uppgifter från hushållningssällskapets kretsafdelningar i länet och likaså från skogsvårdskommittéerna i de särskilda socknarna, så att uppgifterna från det ena hållet skulle kontrollera uppgifterna från det andra. Bland de uppgifter jag erhöll fick jag, förutom en del, där det verkligen syntes vara så, att lagen kringgåts, flera, där detta icke var förhållandet. Bland annat meddelades uppgifter, att utlänningar inom länet köpt mark genom svenska bulvaner; och härmed ansågs, att man kringgått bolagslagen. Ja, ett kringgående af lag är ju detta onekligen, men dock ej af bolagslagen, utan af den lag, som handlar om utlänningars rätt att inom landet förvärfva och besitta fast egendom. Likaledes lämnades uppgifter om en del fall, där det gällde förvärf enligt § 3 i 1906 års lag, hvilka förvärf ju äro tillåtna och alltså icke kunna rubriceras såsom kringgående. Efter utgallrande af alla sådana fall kvarstod dock 26 fall, som inträffat under den tid lagen varit i tillämpning där uppe, och om hvilka man kunde antaga med tämlig säkerhet, att de i själfva verket

utgjort försäljningar till bolag. Nu är dock detta enligt mitt förmenande icke så särdeles mycket; ett sådant antal bör icke kunna vare sig föranleda lagens upphäfvande eller dess utvidgande på det sätt, som här i motionen är föreslaget, och som föreslogs i fjol. Såsom ett exempel på hur man tänkt inom bolagskretsar må nämnas ett fall, där en bolagstjänsteman förvärfvat och på en af bolagets styrelseledamöter öfverlåtit ett bondehemman; då häremot gjordes erinran, svarade den nämnda styrelseledamoten: »lagen kommer snart att upphävas i alla fall, så att det är icke skäl att låta bli köpet». Man har sålunda på sina håll invaggat sig i den tron, att denna lag blott vore ett provisorium, som jämförelsevis snart skulle upphöra och att den därför icke vore så mycket att bry sig om. Detta fall hänför sig dock till tiden strax efter lagens ikraftträdande och man får nog icke af de fall, som i början af lagens tillämpning förekommit, draga den slutsatsen, att dylika fortfarande komma att äga rum i samma omfattning; jag tror, att ju längre lagen får verka, dess mera inrättar man sig efter densamma.

För min personliga del är jag sålunda till följd af de utredningar och undersökningar, jag gjort i det län jag representerar, af den meningen, att 1906 års lag i det hela verkat godt och att det är väl, om vi få behålla den. Men det är emellertid onekligt, att denna lag djupt ingriper i förhållandena där uppe, såsom ju också var meningen, att den skulle göra. Denna lag är både i socialt och nationalekonomiskt hänseende så ofantligt viktig, att myndigheterna enligt min mening böra följa den med den allra största uppmärksamhet. Detta är önskligt ur två synpunkter. Först och främst skulle därmed vinnas full klarhet om hur lagen verkar, så att man icke behöfde låta leda sig af hvad som pratas vare sig från den ena eller andra sidan, ty såsom herrarne ha hört af min föregående framställning, är det mycket i detta tal, som är ovederhäftigt, icke minst i uttalandena från det håll, där man vill komma lagen till lifs för att så snart som möjligt få bort den. Skulle dock, hvad jag ej tror, denna undersökning gifva vid handen, att det finnes fog för de framkomna påståendena, att lagen icke skulle ha den afsedda gagneliga inverkan, i det att den antingen kringgås i sådan utsträckning, att man för att göra den effektiv får lof att hitta på något sätt att förhindra detta kringgående eller ock att den i andra afseenden har oförmånliga verkningar, så vunne man — och det är den andra synpunkten — genom en dylik utredning säker grund för bedömande af hvilka åtgärder, som vore behöfliga för att råda bot på olägenheterna. Bland sådana oförmånliga verkningar af lagen är särskildt en, som från bolagshåll ofta framhäfves — helt nyligen betonades den för mig af en bolagstjänsteman, som jag råkade — den nämligen att fastighetspriserna genom lagen skulle sjunkit i hög grad. Jag anser, att det ej förhåller sig så. Såvidt

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förning att förvärfva fast egendom m. m.
(Forts.)

Om utredning framgår af den undersökning, som af mig verkstälts och såvidt ang. verkningarna aflagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärfa fast egendom m. m. (Forts.)

jag eljest kunnat följa med förhållandena inom mitt län, har ingen, åtminstone ingen afsevärd, sänkning af fastighetspriserna inträddt till följd af lagen. Det är visserligen sant, att det finnes fastighetspriserna sägas ha sjunkit och där man äfven tillskrifvit förbudslagen denna effekt. Så fick jag till exempel i fjol sommar besök af en hemmansägare från Frostvikens socken, som klagade, att några hemmansägare i hans hemort gjort konkurs och att deras fastigheter måste bortslumpas till underpris, och han hade för sig, att detta berodde på förbudslagen. Vid en närmare undersökning af förhållandena befanns det emellertid, att detta icke berodde på den lagen, utan var att tillskrifva skyddsskogslagen, som gäller för trakten i fråga och som afhåller skogsspekulanter från att köpa hemman, som äro underkastade den lagens bestämmelser. Naturligtvis fluktuerar för öfrigt försäljningsprisen på fastigheter efter konjunkturerna både på trävarumarknaden och konjunkturerna i allmänhet, men någon genomgående sänkning i prisen på grund af norrlandslagen har jag åtminstone icke kunnat förmärka. Det kan vara möjligt, att i ett och annat undantagsfall för hemman med synnerligt värdefull skog förr betalats mycket höga pris af bolagen och att detta numera icke förekommer, då bolagen icke få köpa; men det anser jag gagneligt. Att prisen på fastigheter i vissa fall uppskrufvades så högt var icke till gagn. Det är väl, att förhållandena i det afseendet blifvit mera stadgade, och det tror jag att de blifvit genom förbudslagen. Detta är ett afseende, i hvilket man påstått, att lagen verkat oförmånligt och som jag velat framhålla såsom exempel med afseende å föremålet för den åsyftade utredningen.

Jag nämnde, att man bör följa denna lags verkan med uppmärksamhet och jag har också, som sagdt, sökt göra det i hvad mitt län vidkommer. Men detta är tydligen icke tillräckligt. Lagen gäller för mer än Jämtlands län; det länet är blott en liten del af det stora område, öfver hvilket lagens tillämpning är utsträckt. Därför är det af vikt, synes mig, att man undersöker lagens verkningar öfverallt och *metodiskt*, visserligen genom Konungens befallningshafvande och ortsmyndigheterna, men efter ett visst system, så att saken blir likformigt utredd. Man bör ock följa lagens verkningar *under deras förtgång*. Regeringen bör genom sina organ få reda på, hur det är ställt och ställer sig med lagens verkningar. Det är af betydelse både för att få reda på, hvad som är *sant* i detta afseende och för att få en fast utgångspunkt, om det skulle erfordras att *gripa in för rättelse* i ett eller annat stycke.

Jag har på grund af dessa skäl, som för öfrigt finnas korteligen utvecklade i min reservation, ansett, att det vore gagneligt att aflåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t i det syfte, min reservation angifver, nämligen med anhållan, att Kungl. Maj:t tacktes

anordna undersökning rörande verkningarna af lagen den 4 maj 1906 om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom, samt i den mån och på det sätt, som kan anses lämpligt, offentligen framlägga resultaten af en dylik undersökning. Däremot har jag icke velat gå med de öfriga reservanterna från Andra kammaren, och det därför, att deras reservation enligt dess motivering går ut på en undersökning i syfte af utsträckning af förbudslagen till enskilda skogsspekulanter och till bolags-tjänstemän. Jag håller nämligen före, att de nuvarande förhållandena icke gifva anledning till en sådan utsträckning, och jag tror, att det icke skulle vara gagneligt, om vi nu ställde en dylik utvidgning i utsikt. Därför har jag velat stanna vid en skrifvelse af det innehåll, att man skall se till, huru denna lag verkar, men göra detta på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till min reservation.

Häruti instämde herrar *Mörtsell*, *Åslund* och *Riström*.

Vidare anförde:

Herr Lindhagen: Med denna sak förhåller det sig helt enkelt på det sättet, att de s. k. bolagsförvärfvens skadliga verkningar icke berodde därpå, att det just var bolag, som förvärfvade jorden, utan därpå, att det var industrien, som kom i besittning af jordbruk utan att själf vara jordbrukande och på samma gång lade jorden under ett fåtal händer. Det är sålunda icke uteslutande mot bolagen hela norrlandslagstiftningen bör rikta sig och riktat sig, utan äfven mot alla enskilda, som i detta afseende spela samma roll som bolagen. Därför är det klart, att norrlandslagstiftningen måste vända sig både mot bolagen och mot deras enskilda vederlikar. Så har också skett i arrendelagen, som omfattar båda kategorierna, och likaså i uppsiktslagen, som jämväl afser både bolag och enskilda, och norrlandskommitténs förslag om expropriation af viss jord, som vi talat om i förmiddags i interpellationen, omfattade båda kategorierna, såväl bolag som enskilda. Det enda undantaget från denna regel bildar förbudslagen, som kom att omfatta blott bolagen, ehuru, då frågan först väcktes, det påyrkades, att lagen skulle omfatta jämväl enskilda. Att lagen icke fick giltighet äfven mot dem berodde helt enkelt därpå, att man icke lyckades få igenom mera. Men det är klart, att det icke är någon mening i en lag, som blott drabbar en del af dem, som hela lagstiftningen i ämnet afser att drabba. Därför måste sträfvandena gå ut på att få lagen komplett, såvida det icke påvisas, att det icke behöfves. Men det visar sig alls icke, utan tvärtom har det visat sig, att den är välbehöflig. Därför går motionen ut på att få utredning om enskilda skogsspekulanter fastighetsförvärf, och behofvet af en sådan utredning kan styrkas på flera sätt. Först och främst visade norrlandskomit-

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärfva fast egendom m. m.
(Forts.)

*Om utredning
ang. verknin-
garna aflagen
ang. förbud i
vissa fall för
bolag o. före-
ning att för-
värfva fast
egendom
m. m.
(Forts.)*

téns statistik, att de enskilda spekulanternas förvärf voro ganska afsevärda, ehuru naturligtvis icke på långt när så afsevärda som bolagens. Vidare framhölls, då förbudslagen antogs, särskildt från deras sida, som nu äro motståndare till denna utredning, att det vore själfallet, att, därest man förbjöde blott bolagen att förvärfva dylik jord, största fara vore för att de enskilda förvärfven skulle ökas. De, som då stodo på den ståndpunkten och hyste den farhågan, måste väl fortfarande besjålas af densamma och ha då all anledning inom sitt eget medvetande att vara med på denna skrifvelse. Slutligen ha vi inhämtat genom notiser i tidningar och upplysningar från norrlandsrepresentanter — och jag har äfven själf mottagit meddelande därom — att nu på många håll enskilda spekulanter köpa sådan jord, som här är i fråga. Särskildt börja bolagens tjänstemän att göra dylika köp. Detta kan icke kallas ett kringgående af lagen, då den medgifver, att enskilda få förvärfva dylik jord, utan det är en lucka i lagen, och den luckan bör fyllas. Det är sålunda i öfverensstämmelse med hela lagstiftningens principer och bör vara angeläget, om det är en lucka i lagen, att man tar närmare reda på, hur det förhåller sig med dessa jordförvärf af enskilda.

Äfven en annan lucka finnes i lagen, nämligen den inkörsporet för bolagens förvärf, som lämnades öppen därigenom att bolagen få köpa fastigheter på exekutiv auktion så godt som utan inskränkning. Visserligen ha en del garantier ställts, men de äro mycket svaga. Äfven beträffande detta medgifvande ha framkommit uppgifter om att det missbrukas och att dylika köp onödigtvis äga rum. Vi ha vid denna riksdag särskildt genom herr Hellbergs motion fått veta, huruledes man funnit, att i Lappmarken genom detta medgifvande lagen onödigtvis i många fall kommer att i realiteten kringgåas.

Nu är det dessutom gifvet, att en social-politisk lag bör från början följas till sina verkningar med den allra största uppmärksamhet, och vid den motsvarande lagstiftning, som äger rum för England, Skottland och Irland, där man också gifvit sig in på dessa vägar, låter man sig särdeles angeläget vara att, då man stiftar en sådan lag i jordfrågan, från början mycket noga följa dess verkningar. Så bör man också göra här och icke blott tycka, att man nu har gjort nog och sedan lämna hela saken åt sitt öde att sköta sig själf.

I den reservation, som afgifvits af tre ledamöter i utskottet, har sålunda yrkats, att Kungl. Maj:t måtte anordna en sådan utredning, samt tillagts, såsom alltid brukar ske i lagutskottets betänkanden, äfvensom, därest utredningen därtill gifver anledning, för Riksdagen framlägga förslag till förbättringar i berörda lag. Herr Widén vill emellertid för denna gångs skull icke gå så långt. Förra året, då denna fråga var uppe, var han motståndare till det hela, men nu har han på grund af upprepade klagomål

kommit till den uppfattningen, att en utredning behöfves och därför går han till mötes till någon del, men vill icke gå så långt att begära åtgärder, utan anhåller endast, att Kungl. Maj:t måtte publicera utredningen.

Gentemot denna herr Widéns uppfattning vill jag emellertid till en början framhålla, att man här om någonsin kan säga, att spåren förskräcka. Hur gick det, då år 1894 i en motion af representanten för Falun och flera norrlänningar denna fråga först bragtes på tal, då visserligen icke uttryckligen begränsad blott till Norrland, utan afseende skogsbygden i allmänhet, och Riksdagen i anledning af denna motion hos Kungl. Maj:t anhöll om utredning och förslag till de åtgärder, som af utredningen kunde för-anledas? Jo, Kungl. Maj:t lät verkställa den statistiska utredning om bolagens jordförvärf, som sedan publicerades 1898 och som legat till grund för norrlandskommitténs framställning, men brydde sig sedermera icke det ringaste om att vidtaga de åtgärder, som kunde för-anledas. Dock var denna publicerade statistik ett så öfverväldigande bevis för, att något behöfde göras, att det just var på grund af den statistik, som publicerades 1898, och de opinionsyttringar, som under tiden kommit in från Norrland och Dalarne, som Riksdagen år 1901 beslöt en ny och uttryckligare skrivelse till Kungl. Maj:t. Regeringen publicerade bara sin utredning, och under tiden fingo bolagsförvärfven fortgå ohejdadt. Först år 1901 letades denna riksdagsskrivelse upp och påträffades af mig i nedersta lädan till höger i vederbörande byråchefs i justitiedepartementet skrifbord. Där låg den gömd och glömd, och den skulle fått ligga där för evigt, ty man hade publicerat utredningen, såsom herr Widén vill, att man skall göra. Man måste taga någon lärdom af erfarenheten, och hvarför skola vi för öfrigt i detta fall mer än i andra afvika från den vanliga formuleringen af lagutskottets utlåtanden. Då man begär en utredning, är det ju vanligt, att man också begär, att Kungl. Maj:t, om åtgärder skulle visa sig behöfliga, måtte vidtaga sådana. Vi få icke vara för ömsinta mot sträfvandena från bolagen att »taga jorden från bönderna».

Jag ber att få yrka bifall till den af mig m. fl. afgifna reservationen i dess helhet.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Jag får uppriktigt säga, att jag icke förstår, att det förefinnes någon stor skillnad mellan herrar Widéns och Lindhagens framställningar i denna fråga, hvad deras yrkanden beträffar. Att herr Widén funnit nödvändigt att skriva en särskild motivering till sin reservation är icke så märkvärdigt. Herr Lindhagens reservationer äro nämligen alltid färgade af hans personliga uppfattning, och det är därför icke någonting att undra öfver, att herr Widén, som under sin landshöfdingetid i Jämtlands län haft

Om utredning ang. verkningsarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förvärfva fast egendom m. m.
(Forts.)

Om utredning tillfälle att själf bilda sig en personlig uppfattning af dessa frågor, funnit lämpligt att i ett och annat afseende taga afstånd från herr Lindhagens ståndpunkt i motiveringen. För min del får jag dock särskildt beträffande frågan om enskilda skogsspekulanter säga, att jag tycker, att herr Lindhagen gifvit rätt goda skäl för den meningen, att det ur flera synpunkter vore önskligt att få in dem under denna lagstiftning. Hvad jag har svårt att förstå är däremot, att herr Widén kommit till ett annat yrkande än herr Lindhagen, eller, såsom jag nyss sade, jag har svårt att förstå, att det finnes någon stor skillnad mellan herrar Widéns och Lindhagens yrkanden. Om man lägger dem bredvid hvarandra, finner man, att herr Widén vill hafva en undersökning om verkningarna af 1906 års förbudslag, och det vill också herr Lindhagen hafva. Herr Lindhagen framhåfver särskildt ett par omständigheter, som undersökningen skulle röra sig om. Herr Widén säger, att undersökningen också skall röra andra omständigheter, hvilket naturligtvis herr Lindhagen och de som instämma med honom icke hafva något emot. Vidare påpekar herr Widén, att undersökningen icke behöfver påkalla något särskildt organ, utan bör kunna verkställas genom vederbörande ortsmyndigheter. Detta har jag för min del icke något emot och antagligen icke herr Lindhagen heller.

m. m.
(Forts.)

Vi komma nu till själfva slutet. Herr Widén föreslår, att regeringen skall offentligent framlägga resultatet af denna undersökning. Här om innehåller den af herr Lindhagen afgifna reservationen visserligen ingenting, men detta torde icke markera någon principiell skillnad. Herr Lindhagen och de, som instämma med honom, föreslå, att, därest utredningen därtill gifver anledning, Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga förslag till förbättringar i lagen. Nu frågar jag: har herr Widén något emot detta yrkande? Nej, det har han icke, ty det står i hans motivering: »Därest denna undersökning skulle gifva vid handen, att någon åtgärd i ena eller andra hänseendet bör vidtagas, lär det följa af sig själf, att sådant icke af Kungl. Maj:t underlåtes.» När Riksdagen begär en utredning i ett eller annat afseende, är det vanligt, att skrifvelsen slutar med det yrkande, att, om utredningen gifver vid handen, att åtgärder behöfvas, Kungl. Maj:t behagade vidtaga sådana åtgärder. Äfven om man hoppas, att Kungl. Maj:t af sig själf skall göra detta, ligger det ingenting ondt uti, att Riksdagen särskildt trycker på, att den önskar, att undersökningen skall åtföljas af initiativ till förbättringar. Alltså kan jag icke heller inse, att det i denna punkt behöfver föreligga någon principiell skillnad mellan herr Widéns och herr Lindhagens yrkanden. Då någon skillnad mellan ifrågavarande bägge yrkanden således är mycket svår att upptäcka, föreställer jag mig, att de, som möjligen dela de åsikter herr Widén uttalar i sin motivering, dock icke däraf skola finna sig förhindrade att bi-

falla klämman i den reservation, som afgifvits af herr Lindhagen m. fl., och till den sistnämnda ber jag för min del att få yrka bifall.

Herr Lindhagen: Ja, herr talman, den siste ärade talaren började sitt anförande med, att man väl kunde förstå, att herr Widén hade en annan mening, då naturligtvis herr Lindhagens skildring i denna liksom i andra reservationer af honom måste vara färgad. Häremot vill jag säga, att detta påstående, som herr Pettersson gjort sig skyldig till, just är färgadt. Hvad jag skrifvit i min reservation är absolut riktigt både rubb och stubb, och ingen af herrarne kan påvisa ett enda fel i denna bevisföring, om man frånskiljer den rent politiska ingressen och afslutningen, hvilken är påkallad af den politiska situationen. Min reservation är riktig, jag vet det, och herr Pettersson behöfver icke komma fram och säga, att man icke bör tro på dessa framställningar, utan — ja, jag vet icke hvart han ville komma. Det var den saken.

Det är riktigt, hvad herr Petterson sade, nämligen att herr Widén i sin motivering framhåller, att det lärer följa af sig själf, att, ifall åtgärder behöfvas, Kungl. Maj:t också kommer att vidtaga sådana, under det vi föreslå, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t, därest utredning därtill gifver anledning, ville för Riksdagen framlägga förslag till förbättringar i lagen. Den siste talaren betecknade detta som en liten skillnad, men det är icke någon *liten* skillnad, ty därpå hänger, huruvida det öfver hufvud taget skall blifva någonting af eller icke. Vi ha verkligen länge hoppats, att dylika saker skulle gå af sig själfva, och väntat på, att regeringen och ortsmyndigheterna skulle taga hand om saken och försökt i det längsta vara lojala och tro, att så skulle komma att ske. Men jag måste säga, att det enligt bittra erfarenheter icke följer af sig själf, att Kungl. Maj:t tager initiativ i dylika frågor, där sådant visat sig behöfligt. Det gjorde regeringen icke år 1898, då den omsider aflämnade sin statistiska utredning, och det har den icke heller eljest gjort utan påtryckningar från Riksdagen och då under det allra största motstånd.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Blott ett par ord. Jag skall be att få svara herr Lindhagen, att jag icke sagt, att hans reservation var »färgad», utan att hans motivering var »färgad af hans personliga uppfattning», och det torde icke vara precis detsamma. I alla händelser kan jag icke finna, att i mitt yttrande låg någon beskyllning, som herr Lindhagen behöfver taga så illa vid sig för.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Då man redan nu torde kunna förutse den utgång saken kommer att få, skall jag

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärfa fast egendom m. m.
(Forts.)

*Om utredning
ang. verkni-
garna af lagen
ang. förbud i
vissa fall för
bolag o. före-
ning att för-
värfa fast
egendom
m. m.*

(Forts.)

icke vidlyftigt inlåta mig på denna fråga. Men då jag tillhör utskottets majoritet och känt mig träffad af den beskyllning, som herr Lindhagen riktat mot denna majoritet, då han i slutet på sidan 8 säger: »Hufvudsumman är, som sagdt, att utskottet ej har något emot, utan, såsom det synes, snarare icke ogärna ser, att bolagen och deras vederlikar fortfarande få taga jorden från bönderna», så har jag velat säga några ord. Detta uttalande, mot hvilket jag ber att bestämdt få protestera, förekommer på flera ställen och riktas mot utskottets majoritet. Jag kan icke förstå, hvilka skäl herr Lindhagen har för att göra ett sådant uttalande. Den omständigheten, att utskottet har en annan mening än herr Lindhagen, torde väl icke gifva herr Lindhagen någon rätt att framkomma med en dylik beskyllning. Jag vill bestämdt fritaga mig från, att något dylikt ligger bakom min uppfattning, som föranledt mig att ansluta mig till utskottets majoritet. Såsom af utskottets utlåtande framgår, har jag ansett, att den begärda utredningen torde vara tämligen tidigt påkallad, då denna lag så nyligen trädit i tillämpning. Den ärade reservanten herr Widén har sagt, att det visserligen gjorts några anmärkingar mot lagen och att man i vissa fall trott sig spåra ansatser och till och med kunnat påvisa, att lagen i vissa fall kringgäts, men han ansåg själf, att detta icke var synnerligen anmärkningsvärdt. Därför har man inom utskottet ansett, att lagen någon längre tid, än hvad hittills skett, borde få verka för att man genom utredningen skall kunna komma till det resultat man önskar, nämligen att få se, huru lagen verkar. Det är detta skäl, som förestafvat utskottets betänkande jämte andra, men icke de skäl, som herr Lindhagen här gång på gång upprepat. Jag får säga, att det är rent af nästan upprörande att finna, att man här rent platoniskt beskyller dem, som hafva en annan uppfattning i frågan, för att vilja arbeta för och stödja ett intresse, som går ut på att taga jorden från bönderna. Detta är rent orimligt. För öfrigt har väl icke jorden tagits från bönderna, utan bolagen hafva köpt de områden som kommit i deras ägo. Bönderna äro icke så alldeles utan all omdömesförmåga, att de äro viljelösa redskap i bolagens händer, utan de förstå nog i allmänhet att bedöma, huruvida de af-färer de göra med bolagen äro fördelaktiga eller ej. Man får tänka på, huruvida det kan vara lämpligt att helt och hållet ställa dessa bönder — man vill ju utsträcka utredningen rörande bolagsjordförvärf till de mellersta och södra delarna af riket — som äga jorden och finna lämpligt och fördelaktigt att sälja till bolagen under sådant förmynderskap, att, om de kunna göra en fördelaktigt affär, de icke skulle få göra det. Dessa synpunkter bör man påpeka, ty det är, som sagdt, icke lämpligt, att bönderna blifva ställda under ett sådant förmynderskap, att de icke till bolag kunna sälja sina gårdar eller egendomar, om de finna det fördelaktigt.

Då jag har ordet och tillhör utskottets majoritet, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Petersson* i Dänningelanda instämde häruti.

Herr *Lindhagen*: Det är ju en allmänt känd sak, hvilka skäl man har för ett sådant påstående, som jag framställt, men skälen för mina slutord kan man t. ex. få i detta tryckta valupp-rop: »Maningsord till landsbygdens befolkning af den politiskt erfarne, själfständige och orädde bondevännen, riksdagsmannen för Mellersta Roslags domsaga i Stockholms län E. Åkerlund å Lovisedal med anledning af de förestående landstingsmannavalen.» Det är rubriken. Sedan får man läsa en af de värsta pamfletter, som öfver hufvud har utgifvits. Jag har åtminstone aldrig läst en sådan politisk pamflett som denna. Jag skall icke närmare ingå på densamma, utan vill blott, då den siste talaren frågade, om jag kunde framlägga ett enda bevis på, att jag hade anledning till mina slutord i dessa fem reservationer, påpeka, hvilka det enligt sagda valupp-rop är här i landet, som taga jorden från bönderna, om man nu skall diskutera den frågan. Man finner här, att herr Åkerlund säger, att de som vilja taga jorden från bönderna äro storstadsradikalerna och en myckenhet borgmästare. Jag föreställer mig, att han inbegriper mig bland dessa. Herr Åkerlund påstår vidare, att enligt dessa utpekades politik själfägande jordbrukare, större eller mindre, få icke längre finnas i detta land. Det är »det nuvarande landtmannapartiets» program. Detta är ett bevis.

Nu hörde jag af den siste ärade talaren, att han gärna är med om att bolagen få taga jorden af bönderna, ty han undrade, hvarför bönderna icke skulle få sälja all sin jord till bolagen, om de funne det fördelaktigt. Ja, ser man frågan på det sättet, kan man lika gärna först som sist bilda »Aktiebolaget Sverige» af hela pannkakan. Men det är icke meningen, mina herrar, utan meningen är, att det skall finnas en själfständig landtbrukande befolkning och icke att det skall vara bara full frihet för Per och Pål att sälja, det må sedan gå med land och folk hur som helst, och därmed är den saken afgjord.

Herr *Olsson* i Broberg: Jag kan icke förstå, hvad det där papperet, som herr Lindhagen nu citerade, har med denna fråga att göra, eller hvad landstingsmannavalen ha för gemenskap med detta utskottsutlåtande. Hvad herr Åkerlund möjligen tillåtit sig att skriva, torde ej heller ha något inflytande på de utskottsledamöters hållning, som biträdt utskottets förslag. Hvad nu åter beträffar, att man önskar och vill arbeta för, att det må finnas en själfägande, själfständig jordbrukande befolkning i landet, så har väl i alla fall inom denna kammare så ofta markerats från landtmannahåll, att det är just landtmännen, som önska detta,

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärfa fast egendom m. m.
(Forts.)

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärfva fast egendom m. m.
(Forts.)

att jag tror, att man knappast kan komma och påstå, att de, som nu önska denna lagstiftning, äro mera måna om den själfägande bondeklassens bestånd än bönderna, som själfva veta och känna, hvad det betyder att äga sin torfva och sätta värde på den som på intet annat. Men en annan sak blir det, om man kommer och vill sätta bonden under generell förmynderskap, så att han icke får den handlingsfrihet han bör ha med afseende på hvad han dock själf äger. Man bör väl, när man lagstiftar, lämna det rum, som är nödigt för att hvar och en skall kunna bevaka sina intressen på för honom fördelaktigaste sätt och icke ställa till med ett förmynderskap äfver hela linjen. Mot ett sådant försök har man rätt att uttala sig, liksom man har rätt, då här framkomma påståenden, som vilja påbörda en afsikter, diame-tralt motsatta ens hela uppfattning, att protestera mot dylika insinuationer som denna, att man, därför att man haft en sådan mening inom utskottet, gärna skulle se, att bolagen på ett för bondeklassen ofördelaktigt sätt taga jorden från bönderna.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Det torde vara skäl att återföra diskussionen till hvad saken egentligen gäller. Den sista diskursen hade varit bättre på sin plats vid behandlingen af det förra utskottsbetänkandet, då det gällde en undersökning om bolagens jordförvärf i de sydliga delarna af riket. Nu är det icke fråga om att förekomma bolagens jordförvärf, utan om att utreda, huruvida denna norrlandslag, som förbjuder bolagen att förvärfva fast egendom, verkat godt eller icke. Jag för min del har ansett och anser fortfarande, att det är angeläget att få en utredning om den saken, att, då det gäller en lag, som har socialt så mycket att betyda, så stort inflytande på befolkningens i Norrland ställning och på hela vår ekonomi, det är synnerligen nödigt att följa densamma med uppmärksamhet, så att man är på det klara med hur det förhåller sig i fråga om denna lags verkningar. En sådan utredning är efter mitt förmenande alldeles oberoende af den fråga, som här varit på tal om bolagens jordförvärf i allmänhet.

Hvad denna nu föreliggande fråga beträffar, så har åtminstone af eu talare framhållits, att det icke är någon egentlig skillnad mellan min reservation och den reservation, som är afgifven af herrar Lindhagen m. fl. Jo, det är verkligen en skillnad, och det i sak mellan dessa två reservationer. Herr Lindhagens reservation, liksom hans motion, går direkt ut på att få en utsträckning af förbudslagen för Norrland till enskilda skogsspekulanter och bolagstjänstemän, under det att jag af skäl, som jag vidlyftigt utvecklat både i fjol och i år, är af den meningen, att en sådan utsträckning icke är gagnelig, och jag därför icke heller vill uttala någon önskan om en dylik lagstiftning. Jag vill visserligen, att den utredning, som begäres, skall omfatta *alla* förhål-

landen, således äfven det, huruvida lagen kringgås och huruvida bolagen å exekutiva auktioner inköpt fast egendom i större omfattning, men jag vill icke sätta i utsikt såsom resultat af utredningen en lagstiftning af den innebörd, som af motonärerna är förutsatt och som äfven ligger under reservationen. Det är den stora skillnaden. Jag är, som jag sade, rädd om denna lag, och jag är för min del öfvertygad, att, därest herr Lindhagen och hans medhållare verkligen skulle få sin vilja fram och få ett sådant tillägg till lagen, som de önska, de därmed också skulle gifva ett kraftigt handtag åt dem, som intet hellre önska än att väcka missbelåtenhet med lagen för att bli af med den. Herr Lindhagens reservation pekar på ett bestämdt syfte såsom ändamål med och resultat af utredningen, men jag vill icke begära en utredning i detta bestämda syfte.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Jag fäste mig särskildt vid, att en talare fann det så upprörande, att herr Lindhagen här hade uttryckt, att hufvudsumman af utskottsmajoritetens resonemang vore, att man icke ogärna såg, att bolagen fortfarande taga jorden ifrån bönderna. Men den ärade representanten och hans meningsfränder synas aldrig ha funnit det upprörande, när från deras håll förklarats, att hela vänstern, liberalerna och främst naturligtvis socialisterna äro de, som vilja taga jorden från bönderna. Det anses icke upprörande, men när en reservant i utskottet säger så som det faktiskt är, så protesterar man däremot. Det mest typiska för detta myckna tal om vänsterns ställning till bönderna har kommit fram i den pamflett, ur hvilken herr Lindhagen här citerat några uttryck och som varit spridd öfver hela Stockholms län.

Vidare nämnde samme talare, att det vore synnerligen orättfärdigt, om man skulle sätta något förmynderskap öfver bönderna, så att de icke fritt finge sälja sin jord till bolagen. Det är icke fråga om något förmynderskap i detta fall, såvidt jag kan se, utan frågan är den, att man icke skall lämna bolagen allt för utsträckt rätt att utan vidare slå sina giriga klor i bondens torfva, såsom bevisligen gjorts i årtionden med resultat, som vi alla känna till och här diskutera. Det är ett faktum, som icke kan förnekas, och då man vill lägga hinder i vägen därför, kan det väl icke kännas upprörande, att det i en reservation talas om saken sådan den är.

Herr Lindhagen: Såsom jag en gång förut sagt, skulle jag intet hellre sett, än att man fortfarande liksom förut sökte behandla de föreliggande frågorna ur saklig synpunkt och gifva sina skäl, men genom sådana pamfletter som denna och andra dylika som kommit ut blir man tvungen att säga ifrån, att detta är ett rent oförskämdt valfiske.

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärva fast egendom m. m
(Forts.)

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förning att förvärfa fast egendom m. m.

(Forts.)

Jag begärde emellertid nu ordet för att säga något med anledning af herr Widéns framställning. Herr Widén var så rädd om denna lag och därför ville han absolut, att bolagens tjänstemän skulle få köpa hur mycket jord som helst. Någon annan konsekvens kan jag icke finna i hans yttrande. Jag begriper icke, att lagen kan lida skada af att äfven dessa enskilda förbudas att köpa, då ju meningen med hela norrlandslagstiftningen är denna. Jag har framhållit, att i andra lagar detta iakttagits; när norska stortinget och finska landtdagen antogo liknande lagar, föll det af sig själf, att dessa kommo att gälla äfven de enskilda skogsspekulanterna. Herr Widén vill säga ifrån, att han vill ha utredning, men han vill absolut icke, att denna utredning får leda till, äfven om det behöfves, att man på något sätt gör lagen effektiv och omfattande hela det ämne den skall omfatta. Jag förstår verkligen icke detta resonemang.

Öfverläggningen var härmed slutad. Härunder hade yrkats 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) afslag å utskottets hemställan och bifall till den af herr Widén afgifna reservationen, samt 3:o) afslag å berörda hemställan och bifall till den af herr Lindhagen m. fl. vid punkten fogade reservationen. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, fann det under 2:o) upptagna hafva flertalets röster för sig. Votering begärdes emellertid, hvarför herr talmannen för bestämmande af kontraposition ånyo gaf propositioner å de båda återstående yrkandena, och förklarade herr talmannen sig därvid finna det under 3:o) afgifna yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt. Jämväl nu begärdes votering, hvarför uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående punkten 1:o) af lagutskottets utlåtande nr 34 antager den af herr Lindhagen m. fl. vid punkten afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan.

Omröstningen utföll med 83 ja mot 83 nej. I anledning häraf öppnades den förseglade sedeln, och som denna befanns innehålla ett nej, erhöi voteringspropositionen för hufvudvoteringen följande af kammaren nu godkända lydelse:

Den som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställen i punkten 1:o af utskottets förevarande utlåtande nr 34, bifaller den vid punkten af herr Widén afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärfva fast egendom m. m.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställen.

Hufvudvoteringen utföll med 110 ja mot 58 nej; och hade alltså kammaren afslagit utskottets hemställen och i stället bifallit den vid punkten af herr Widén afgifna reservationen.

Härefter föredrogs *punkten 2*, hvarvid

Herr Karlsson i Fjäl yttrade: Herr talman! Under denna punkt ha vi motionärer hemställt om en undersökning i hvad mån den norrländska arrendelagen har tillämpats å bolagens arrendegårdar samt, där så ej skett, om anledningarna därtill.

Då den norrländska arrendelagen antogs förra året, liksom vid föregående tillfällen, då frågan behandlades, fanns det som bekant i Riksdagen en afsevärd minoritet, som önskade ge lagen en betydligt vidare utsträckning än hvad den slutligen fick. Detta gällde särskildt flera viktiga punkter af lagen, såsom exempelvis om rätten till odling samt rätten till ersättning för verkställda nyodlingar. Äfvenså yrkades, att denna lag måtte få tillämpning å aftal, ingångna före lagens ikraftträdande, på det att den nuvarande generationen af arrendatorer måtte komma i åtnjutande af de fördelar, som arrendelagen afsåg att gifva desamma, samt för att det skulle förhindras, att bolagen undandroge sig arrendelagens bestämmelser genom upprättande af nya kontrakt strax före lagens ikraftträdande. Det lyckades emellertid icke att få sådana bestämmelser införda i lagen, detta till stor del beroende därpå — jag måste säga det trots herr Olssons i Broberg protest — att landtmännen i stor utsträckning motsatte sig en sådan åtgärd af Andra kammaren. I detta fall gällde det icke att lägga hinder i vägen för böndernas själfständighet och rörelsefrihet, utan det gällde att gifva dem större trygghet gentemot bolagen än de hittills haft. Men trots detta kunde landtmännen icke anse sig behöfva bispringa sina ståndsbroder i Norrland. Följden häraf har icke uteblifvit, utan, såsom i motionen framhållits, ha bolagen strax före lagens ikraftträdande sökt aftvinga arrendatorerna kontrakt på 10, 15 eller 20 år framåt, under hvilken tid bolagen undandraga sig den skyldighet, som arrendelagen skulle ålägga

Om utredning ang. verkningarna aflagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förvärfva fast egendom m. m.

(Forts.)

dem. Det bolag i min hemort, som jag omnämnt i motionen, är icke det enda, som förfarit så, utan att döma af en del bref, som jag erhållit från norra Ångermanland, ha flera större trävarubolag handlat på ungefär liknande sätt. Skillnaden är endast, att man i ena fallet använt sig af hot och i andra fallet af list. Det bolag, som jag talat om i motionen, har genom hot om vräkning tvingat arrendatorerna att underteckna arrendekontrakt, och i andra fall har man sagt till arrendatorerna, att sedan den nya arrendelagen blifvit antagen, måste de förutvarande kontrakten annulleras och nya skrivas. Och då man väl fått de gamla kontrakten annullerade, ha de nya skrifvits på 15 å 20 år, under hvilken tid alltså bolagen kunna undandraga sig arrendelagens bestämmelser.

Utöfver de exempel, som jag i motionen framdragit, kan jag icke underlåta att omnämna särskildt ett fall, som är ganska belysande för den hänsynslöshet, med hvilken bolagen kunna fara fram, då det gäller att nå vissa syften. Strax före jul kom till mig en gammal man, som varit arrendator under det bolag, jag omnämnt i motionen. Han frågade mig, huru han skulle bära sig åt för att få ersättning af bolaget. Han hade nämligen blifvit vräkt utan föregående uppsägning. Han var 70 år och hade innehaft arrendet sedan 40 år tillbaka. Då han mottog det, födde det två kor, men då han lämnade det, funnos på den lilla hemmansdelen sju kor och en häst. Han hade haft arrendet hela tiden utan kontrakt, endast på grund af muntligt aftal. Den sista augusti, sålunda dagen före lagens ikraftträdande, infunno sig två af bolagets lägre ämbetsmän med ett kontrakt, som han skulle underskrifva. Mannen befanns icke vara hemma, utan var i en grannkommun. Då de två tjänstemännen väntat på honom till klockan 10 på aftonen utan att han kom hem, spikade de upp på hans dörr, att han var skild från arrendet. När han kom hem, var sålunda arrendet icke längre hans; en annan hade underskrifvet kontrakt på detsamma, efter att den gamle arrendatorn haft det nära en mansålder.

Någonting mera upprörande kan man väl knappast tänka sig än en sådan kolossal hänsynslöshet från ett bolags sida. Man säger nu, att dessa fall äro så enstaka, att en undersökning icke är behöflig, men, mina herrar, i de aflägsna krokarna af Norrland förekomma otaliga sådana fall, fastän de icke leta sig väg till tidningspressen och ännu mindre komma fram motionsvägen i Riksdagen. En undersökning är i alla fall, anser jag, nödvändig, för att icke bolagen helt och hållet må trampa lagens bestämmelser under fötterna, utan att man visar, det man i alla fall har ögonen fästa på dem, och för att den urvatnade arrendelagen, som slutligen här är antagen, åtminstone må komma till någon användning och bli arrendatorerna till godo.

Jag skall sålunda be, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade, af herr Lindhagen afgifna reservationen.

Vidare anförde:

Herr Widén: Herr talman! Beträffande denna punkt i utskottets betänkande har jag varit ense med utskottets majoritet.

Visserligen är den norrländska arrendelagen en viktig lag, men den är dock ej af den särskildt stora betydelse som lagen af den 4 maj 1906, den s. k. förbudslagen. Det föreligger därför ej heller här samma vikt på att utreda lagens verkningar, som beträffande sistnämnda lag. När den förra lagen antogs i fjol, framhölls från ganska många håll och förnekades knappast från något, att man hade att befara, det bolagen skulle före lagens trädande i kraft söka göra upp kontrakt på längre tid med arrendatorerna för att lagen ej måtte bli tillämplig på dessa kontrakt. Det har också visat sig, att dessa farhågor voro berättigade, såsom framgår af det exempel, hvilket blifvit anfördt i motionen. Det bolag, som där är omnämndt, har äfven inom Jämtlands län i ganska stor utsträckning gjort på samma sätt, men det är, såvidt jag vet, också det enda bolag, som åtminstone i någon omfattning gjort det. Jag hörde, för att anföra ett exempel, talas om i midten af sommaren, att ett annat bolag äfven ämnade göra något liknande. Det var nämligen så, att en af dessa bolags arrendatorer, en som bolaget för öfrigt gärna ville ha kvar, berättade mig, att bolaget anmodat sina arrendatorer att skriva under nya kontrakt före den 1 september och frågade mig, huru de borde göra. Jag tillrådde honom att själf icke skriva under och att afråda de andra arrendatorerna från att göra det. Huru han gjorde, vet jag icke. Men efter den 1 september erhöll jag meddelande, att det icke blifvit något af med de ifrågavarande kontrakten. Det är nog också fråga, om icke bolagen, genom att på ofvan beskrifna sätt söka undgå arrendelagen, som man säger, bitit sig i tummen. Såsom utskottet framhållit, äro från vanhäfdslagens eller rättare sagdt uppsiktslagens tillämpning undantagna de egendomar, som utarrenderas enligt norrländska arrendelagen, utom såvidt ansvarigheten för deras vidmakthållande åligger bolagen själfva, men däremot gäller vanhäfdslagen för alla äldre arrenden. Följaktligen kommer den att gälla i sin fulla utsträckning för de hemman, som äro utarrenderade före den 1 september 1909. Det kan vara fråga om icke bolagen räknat fel, då de sökt undkomma arrendelagen, men därigenom kommit under vanhäfdslagen.

Det var emellertid, som sagdt, klart redan från början, att man kunde riskera, att bolagen skulle söka göra arrendelagen utan verkan på ofvan beskrifna sätt. Men för att få lagen med de stora förmåner, den ansågs medföra, tog man den ändå. Då lagen nu togs, oaktadt detta, och ej gafs retroaktiv verkan samt trädte i tillämpning så sent som den 1 september 1909, är det väl icke lämpligt att skriva till Kungl. Maj:t och begära att Kungl.

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärfa fast egendom m. m.

(Forts.)

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärfva fast egendom m. m.

(Forts.)

Måj: skall utreda, i hvad mån det kan vara behöfligt att göra om lagen och låta den få en retroaktiv verkan med afseende på vissa kontrakt. Då kan man ju med lika stort fog yrka på, att lagen gifves retroaktiv verkan äfven med afseende på andra äldre kontrakt, och så är hela frågan uppe igen. Det är dock nödvändigt att låta förhållandena något sätta sig. Det är icke bra, att man ideligen söker lappa på den norrländska lagstiftningen, så att man icke vet, hvad som är bestående. Ur den synpunkten ej minst tror jag, att det är olämpligt att aflåta en skrifvelse så omedelbart efter det lagen trädt i tillämpning.

Jag vill i detta sammanhang erinra om hur det gått med den norrländska ägostyckningslagen, d. v. s. den, som ändrade 1896 års ägostyckningslag i hvad angick Norrland. Det sades vid dess tillkomst från bolagshåll, att den nya lagen komme att omöjliggöra alla ägostyckningar. Det visade sig också, att det en tid icke kom till stånd några ägostyckningar på grund däraf, att bolagen skulle till de afstyckade hemmanen lämna lämpliga skogsanslag. Men de sista åren, och särskildt sedan man erfor att lagen skulle blifva permanent och upphöra att vara provisorisk, har det visat sig att ägostyckningar skett i så stor utsträckning, att bolagen funnit sig böra ställa sig lagen till efterrättelse. Det har t. ex. inträffat, att ett bolag först kommit in och begärt att få ägostycka ett hemman och därvid till den del, som skulle få inägorna, lämna endast en liten skogsareal — jag talar nu om förhållandena i mitt län — och det sades från visst håll att det icke gick an att vägra tillstånd; ty, sades det, om Konungens befallningshafvande nu säger nej, så blir det ingenting alls utaf. Men så sades nej i allt fall, och det visade sig, att det ej gick så som förespåkades; man ökade nämligen på skogsarealen och kom tillbaka med en förnyad ansökning. Det har därför visat sig, att det lämnats jämförelsevis tillfredsställande skogsarealer vid de ägostyckningar, hvilka sedan pröfvats af Konungens befallningshafvande i Jämtlands län, och ägostyckningar göras numera också i ett betydande antal. Jag säger detta för att visa, att man för att en lagstiftning må åstadkomma den påräknade nyttan måste tillåta den att verka litet i lugn och ro, låt vara att man ej är riktigt belåten med lagen som den är. Hvad särskildt den norrländska arrendelagen beträffar, sade jag i fjol och säger det i år, att herr Lindhagen har rätt i att lagen på många punkter kunde vara bättre. Men det var ingen möjlighet att få allt. I den motion, som framlades af vice talmannen och hans partikamrater, hade man redan gifvit efter, och det var ej möjligt att komma längre. Det var väl i alla fall bra mycket bättre att få, hvad vi fingo, än att vänta år efter år och under tiden låta det fortgå efter det gamla, som gjorde förhållandena allt sämre och sämre. Man hade sannerligen ej vunnit något på att, för att få det allra bästa, låta många år förgå, innan man fick något.

Det är hufvudsakligen dessa sunpunkter, som göra, att jag för min del vid denna punkt ej vill vara med på en sådan utredning, som jag ansett gagnelig vid punkt 1. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Herr Widén sade till att börja med, att 1906 års förbudslag var ofantligt mycket viktigare än denna arrendelag, och därmed ville han säga, att det kanske ej är så viktigt, hur det går vid tillämpningen af denna, åtminstone ej på samma sätt som när det gäller 1906 års förbudslag. Dessa lagar röra alldeles olika förhållanden, och de äro ej kommensurabla; förbudslagens bestämmelser kunna icke jämföras med arrendelagens. Arrendelagen är emellertid viktigare än förbudslagen i det afseendet, att den gäller människor, som redan kommit i betryck, som behöfva skydd i det närvarande, och detta är naturligtvis det allra viktigaste, det, hvars lösning man först bör söka åstadkomma.

Nu är det så, att förbudslagen förra året icke fick retroaktiv verkan. När man gjorde motsvarande förslag i Finland, voro alla eniga om, att det var en själfskrifven sak, att en socialpolitisk lag skulle ha dylik verkan. Det är ohyggligt, hvad juristerna kunna taga sig till, när de komma in på områden, som ej beröra den rena juridiken. Allmän civillag anser man oftast med fog icke skall ha retroaktiv verkan; ett testamente t. ex. får vara giltigt, äfven om det upprättats efter en äldre lag. Men när det gäller en lag, som skall råda bot på bestående missförhållanden, skall väl lagen stäfja de missförhållanden, som äga rum och likasåväl de, som tillkomma i framtiden. Detta hade norrlandskommittén fullkomligt insett, och man var i denna enig om, att här föreslagna lag skulle ha retroaktiv verkan i vissa punkter, för att den skulle bereda de förmåner, som den borde lämna. Men då kommo redan regeringsjuristerna och sade, att de lärt sig, att civillagar ej få ha retroaktiv verkan och skrefvo därför, att den nuvarande generationen arrendatorer icke skulle få de förmåner, som den borde och måste ha. Däremot tillåtes omedelbar bot med alla andra medel, genom hvilka man vill undanröja missförhållanden, beskattning, administrativ lagstiftning och många andra åtgärder, men juristerna ha fått i sig, att så snart en åtgärd fått namnet lag, därför att Konung och Riksdag besluta gemensamt, så skall följas andra grunder, och de bestående missförhållandena skola fortfarande råda till förmån för formen.

Förra året yrkade jag i reservation till utskottets betänkande, att denna lag skulle ha retroaktiv verkan i vissa grundläggande punkter, där det vore rimligt; och alla arrendatorer, som petitionerat i saken, togo för gifvet, att lagen skulle afse dem. Men de ha ej fått den förmån, de trodde att de skulle få, utan först en kommande generation skall få den. Men då ligger kanske saken i ett annat läge, då är denna lag måhända icke längre

Om utredning ang. verkningsarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärfva fast egendom m. m.
(Forts.)

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förövning att förvärfa fast egendom m. m.

(Forts.)

modern, utan då erfordras lagstiftningsåtgärder af annan eller mer vidtgående art. Nu förutsåg man emellertid, att de nya bestämmelserna skulle ha den effekten, att man sökte kringgå dem på det sättet, att man kort före lagens trädande i kraft försökte tvinga på arrendatorerna eller de »lifegna», som jag kallat dem i min motion — då det är min uppfattning, att de göra skäl för det namnet — att man försökte, säger jag, tvinga på dem nya kontrakt, som skulle blifva gällande före den 1 september 1909, i syfte att ej den nya lagens förmåner skulle kunna få tillämpning på dem. Ja, det har framvisats af herr Karlsson i Fjäl, att så verkligen varit förhållandet. Han har nämligen erinrat om att Sunds bolag, som råder om en mängd hemman i flera socknar däruppe utefter vattendragen i Ångermanland och Jämtland, gått tillväga på det sättet. Han har vidare meddelat, att arrendatorer ha vändt sig till honom med sitt bekymmer. Det har jämväl vitsordats af herr Widén, som äfven påstått sig ha haft besök i samma angelägenhet. Man har sålunda fått veta, att inspektörerna rodde omkring på vattendragen i bolagets socknar och sammankallade arrendatorerna och sade till dem: »ni måste skriva under före den 1 september, ty annars vråkas ni och få gå ifrån gårdarna.» Särdeles upprörande är exemplet med den stackars man, som bott på en gård i 40 år och som nu måste göra denna underskrift före kl. 12 på natten. Man väntade till kl. 10 på kvällen, och då gick man och skaffade underskrift af en annan person — om det nu är riktigt som herr Karlsson i Fjäl uppgaf — för att icke arrendatorn på gården skulle få förmån af den nya lagen. Man låter således denne stackars gamle man, som suttit i 40 år på hemmanet och ägnat dess uppodling sitt lifs bästa krafter, ögonblickligen gå från hus och hem. Jag anser, att gillandet af ett sådant tillvägagående icke är värdigt ett rättssamhälle. Herr Widén medgaf förra året delvis riktigheten af mina reservationer. Han förklarade då, att jag nog hade rätt i flera punkter, men man måste taga det lilla för att vinna det stora; sedan skulle han emellertid själf gärna vara med om att förbättra lagen i öfverensstämmelse med hvad som af mig föreslagits. Men nu vill herr Widén icke vara med, ty förhållandena måste »sätta sig», som han förklarade. Men jag undrar, hvad skall den ofvannämnda gubben sätta sig på. Hvad skola alla dessa arrendatorer, som fått en sämre ställning efter att hafva trott sig kunna hoppas på en tryggare och bättre, hvad skola de hålla sig till?

Jag tycker det är skäl att taga upp denna fråga nu, ty här är en orättfärdighet begången, här råder ett samhällstillstånd, som påminner om Koreas, som en person en gång karakteriserade våra jordförhållanden i förevarande afseenden. Det måste på något sätt komma till synes, att det finnes ett publikt samvete, när det gäller dessa frågor.

Herr Widén framhöll vidare det, att det visat sig, att om förhållandena få sätta sig, så bli de allt bättre och bättre, och han åberopade i detta afseende, att bolagen däruppe vid ägostyckningar gå med på större skogsareal. Ja, det är därför att de nu äro tvungna därtill genom lagen. Men här är det ej så, här äro de ej tvungna att ge arrendatorerna bättre villkor, just därför att lagen härvidlag ej är tillämplig.

Nu är frågan afslagen af Första kammaren. Jag tycker, att Andra kammaren kunde bifalla reservationen åtminstone som en opinionsyttring.

Om utredning ang. verkningarna af lagen ang. förbud i vissa fall för bolag o. förening att förvärfa fast egendom m. m.
(Forts.)

Härmed var öfverläggningen slutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag därå och bifall i stället till den af herr Lindhagen m. fl. vid punkten afgifna reservationen. Herr talmannen framställde propositioner å dessa båda yrkanden och förklarade sig finna det sistnämnda yrkandet hafva blifvit med öfvervägande ja godkänt. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställan i punkten 2:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 34, bifaller den vid punkten af herr Lindhagen m. fl. afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utvisade 56 ja, men 79 nej, vid hvilken utgång utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 12.

Herr *Schotte* aflämnade en motion i anledning af Kungl. Maj:t:s proposition med förslag till förordning angående skogs-vårdsafgifter.

Förevarande motion, som erhöi ordningsnumret 268, bordlades på begäran.

§ 13.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag til Riksdagens skrifvelse, nr 68, till Konungen i anledning af Kungl. Maj:t:s proposition angående sättet för likviderande af förfallen skuld å statslån till Östra Blekinge järnvägsaktiebolag.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning af väckt motion beträffande anordnande af en hypoteksinrättning för kommunikationsföretag, och

nr 14, angående pension åt verkställande styrelseledamoten vid riksbankens afdelningskontor i Östersund O. Larsson;

lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 35, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen m. m.,

nr 36, i anledning af väckta motioner om reformering af åklagarväsendet m. m., och

nr 37, angående remitterande till annat utskott af väckt motion om ändring af 22 kap. 1 och 21 §§ strafflagen;

jordbruksutskottets memorial, nr 41, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion med syfte att underlätta återgång af gjorda upplätelser af afverkningsrätt å hemman i lappmarkerna;

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörandet af Post- och Inrikes Tidningars utgifvande m. m.;

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 20, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående fribiljetter för värnpliktige; samt

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 21, angående herr Starbäcks motion om afskaffande af prokanslersämbetet, och

nr 22, angående hr Smeds Lars Olssons m. fl. motion om ändring af 32 § 1 mom. i stadgan för folkskollärareseminarierna i riket.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ekman</i> i Göteborg	under den 4 april,
» <i>Broström</i>	» » » » , och
» <i>Lundgren</i> i Göteborg	likaledes » » » » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5.23 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Måndagen den 4 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 nästlidna mars.

§ 2.

Härefter yttrade herr talmannen: Mina herrar! Jag får meddela, att kamrarnas talmän i dag haft tillfälle att uppvakta Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-regenten och framfört kamrarnas lyckönskan med anledning af prinsessan Ingrid's födelse. Hans Kungl. Höghet anmodade oss därvid att till kamrarna framföra uttrycken af hans och Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessans hjärtligaste tacksamhet för den vänliga lyckönskan, och detta uppdrag har jag härmed äran fullgöra.

§ 3.

I enlighet med därom den 29 sistlidna mars fattadt beslut företogs nu val af elfva suppleanter i Riksdagens särskilda utskott nr 2.

Därvid aflämnades 87 valsedlar med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet», 79 valsedlar med partibeteckningen »Landt-

männen» och 35 valsedlar med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen».

Af de med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet» utmärkta valsedlarna upptogo 83 valsedlar

såsom första namn herr *Karlsson* i Fjäl,
 » andra » » *Stärner*,
 » tredje » » *Andersson* i Stårte,
 » fjärde » » *Pålsson* och
 » femte » » *Tynell*.

De med partibeteckningen »Landtmännen» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Olsson* i Älfaldalsåsen,
 » andra » » *Åkesson*,
 » tredje » » *Räf* och
 » fjärde » » *Henrikson*.

De med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Blomberg* och
 » andra » » *Persson* i Stockholm.

På grund häraf blef ordningen mellan namnen å de särskilda gruppernas valsedlar bestämd på sätt här ofvan angifvits.

Vid härefter företagen fördelning af platserna mellan de olika grupperna tillföll dessa följande personer:

herr *Karlsson* i Fjäl,
 » *Olsson* i Älfaldalsåsen,
 » *Stärner*,
 » *Åkesson*,
 » *Blomberg*,
 » *Andersson* i Stårte,
 » *Räf*,
 » *Pålsson*,
 » *Henrikson*,
 » *Persson* i Stockholm och
 » *Tynell*.

De vid platsfördelningen förda anteckningarna hade följande utseende:

Platsfördelning vid val af elfva suppleanter i särskilda utskottet nr 2.

Parti- beteckning	P l a t s n u m m e r					
	1:a plats	2:a plats	3:e plats	4:e plats	5:e plats	6:e plats
	Rösttal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal
Liberala samlings- partiet	87	2 43 ¹ / ₂	43 ¹ / ₂	3 29	29	29
Gruppen »Landt- männen»	79	79	2 39 ¹ / ₂	39 ¹ / ₂	3 26 ¹ / ₃	26 ¹ / ₃
Socialdemokratiska gruppen	35	35	35	35	35	2 17 ¹ / ₂
Parti- beteckning	7:e plats	8:e plats	9:e plats	10:e plats	11:e plats	
	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	Divisor Jämförelse- tal	
Liberala samlingspartiet...	4 21 ³ / ₄	21 ³ / ₄	5 17 ² / ₅	17 ² / ₅	17 ² / ₅	
Gruppen »Landtmännen»	26 ¹ / ₃	4 19 ³ / ₄	19 ³ / ₄	5 15 ⁴ / ₆	15 ⁴ / ₆	
Socialdemokratiska grup- pen	17 ¹ / ₂	17 ¹ / ₂	17 ¹ / ₂	17 ¹ / ₂	3 11 ² / ₃	

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda valet.

§ 5.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositoner; och hänvisades därvid till statsutskottet propositionerna:

angående anslag för anordnande af undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater; och

angående användningen af ett anslag till bekostande af elevernas vid blindinstitutet å Tomtebodas ferieresor till och från hemorten.

Till bankoutskottet öfverlämnades härpå propositionen angående ändring i bestämmelser rörande tillämpning å personalen vid marinintendenturkåren af grunderna för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar.

Vidare remitterades till statsutskottet propositionen angående befrielse för underofficeren af 2:a graden vid maskiniststaten Carl Theodor Samuel Spartan från ådömd ersättningsskyldighet.

Slutligen hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående upplåtande af ett till förra mönsterskrifvarbostället Jädra nr 3 och 4 i Uppsala län hörande område;

angående upplåtande af en lägenhet från förra kvartermästarebostället Öster Ullälfsva nr 3 Norrgården i Östergötlands län;

angående upplåtande af lägenheter från förra löjtnantsbostället Klef nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

angående upplåtande af områden från förra kompanichefsbostället Virke nr 1, 4, 8 och 10 i Malmöhus län;

angående upplåtande af en lägenhet från förra trumpetarbostället Ljuna nr 1 Stora Mellangården i Östergötlands län; och

angående upplåtande af områden från förra trumpetarboställena Rällinge nr 1 och 2 jämte Rällinge nr 3, en utjord, i Södermanlands län.

§ 6.

Herr *Schottes* på kammarens bord liggande motion, nr 268, som nu föredrogs, hänvisades till jordbruksutskottet.

§ 7.

Vidare föredrogs, men bordlades åter bankoutskottets utlåtanden nr 13 och 14, samt lagutskottets utlåtanden nr 35 och 36.

§ 8.

Efter föredragning härpå af lagutskottets memorial nr 37, angående remitterande till annat utskott af väckt motion om ändring af 22 kap. 1 och 21 §§ strafflagen blef utskottets i detta memorial gjorda hemställan af kammaren bifallen.

§ 9.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 41, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut an-

gående väckt motion med syfte att underlätta återgång af gjorda upplåtelse af afverkningsrätt å hemman i lappmarkerna.

§ 10.

Härefter föredrogos, men blefvo ånyo lagda på bordet Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 19, Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 20, samt Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden, nr 21 och 22.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 23, i anledning af väckt motion rörande alkoholmissbrukets motarbetande;

nr 24, i anledning af väckt motion angående statistiska uppgifter rörande alkoholens verkningar; och

nr 25, i anledning af väckt motion angående utdelandet till Riksdagens ledamöter af vissa offentliga trycksaker.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,17 e. m.

In fidem

Per Cronvall.
